

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Hospodářský vývoj české a slovenské ekonomiky
The Economic Development of the Czech and Slovak Economy

Student: Gabriela Hubková
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Ondřej Kříž

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Gabriela Hubková**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Hospodářský vývoj české a slovenské ekonomiky**
The Economic Development of the Czech and Slovak Economy

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretická východiska hospodářského cyklu a makroekonomických agregátů
3. Hospodářský vývoj české ekonomiky
4. Hospodářský vývoj slovenské ekonomiky a vzájemná komparace obou ekonomik
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

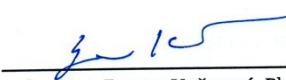
- BLACK, Fischer. *Business Cycles and Equilibrium*. Oxford: Blackwell Science, 1990. ISBN 0-631-17493-1.
- CZESANÝ, Slavoj. *Hospodářský cyklus*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-576-1.
- SPĚVÁČEK, Vojtěch a kol. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-86131-32-7.
- TOMEŠ, Zdeněk a kol. *Hospodářská politika 1900-2007*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-002-7.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Ondřej Kríž**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně pomocí zdrojů uvedených v seznamu literatury.

Handwritten signature of Gabriela Hubková in blue ink, written over a dotted line.

Gabriela Hubková

V Ostravě dne 10. 5. 2013

Poděkování

Děkuji Ing. Ondřeji Křížovi za pomoc při tvorbě bakalářské práce a poskytnuté cenné rady.

Obsah

1	Úvod	5
2	Teoretická východiska hospodářského cyklu a makroekonomických agregátů	6
2.1	Definice hospodářského cyklu	6
2.2	Fáze hospodářského cyklu	6
2.2.1	Dno (sedlo)	7
2.2.2	Expanze (růst, oživení, konjunktura)	7
2.2.3	Vrchol	7
2.2.4	Kontrakce (sestupná fáze, pokles, recese, zpomalení, propad)	8
2.3	Teoretické zdroje hospodářského cyklu	8
2.3.1	Předkeynesiánské teorie	8
2.3.2	Keynesiánské teorie	11
2.3.3	Nová konzervativní ekonomie	11
2.3.4	Nová keynesiánská ekonomie	12
2.3.5	Teorie reálného hospodářského cyklu	13
2.4	Makroekonomické agregáty a modely vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy	14
2.4.1	Vnitřní rovnováha	15
2.4.2	Vnější rovnováha	16
3	Hospodářský vývoj české ekonomiky	18
3.1	Hospodářský vývoj ČSFR v letech 1989 až 1992	18
3.2	Hospodářský vývoj v letech 1993 až 1996	22
3.3	Hospodářský vývoj České republiky od roku 1997 do roku 2003	25
3.4	Hospodářský vývoj České republiky od roku 2004 až po současnost	27
4	Hospodářský vývoj slovenské ekonomiky a vzájemná komparace obou ekonomik	31
4.1	Hospodářský vývoj Slovenské republiky v letech 1989 až 1992 a komparace vybraných makroekonomických agregátů s ČR	31
4.2	Hospodářský vývoj Slovenska v letech 1993 až 2003	33
4.3	Hospodářský vývoj SR v letech 2004 až 2008	35
4.4	Hospodářský vývoj SR od roku 2009 po současnost	36
4.5	Komparace míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 2003	38

4.6	Komparace míry inflace ČR a SR v letech 1993 až 2003	39
4.7	Komparace HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003	41
4.8	Komparace míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012	42
4.9	Komparace míry inflace ČR a SR od roku 2004 po současnost	43
4.10	Komparace HDP ČR a SR v letech 2004 až 2012	44
5	Závěr	46
	Seznam literatury	48
	Monografie	48
	Internetové zdroje	49
	Seznam zkratek	50
	Seznam tabulek	51
	Seznam grafů	51

1 Úvod

Dlouhodobá cesta Československa dovršila konce. Od roku 1993 se ekonomika České a Slovenské republiky osamostatnila a každá z nich se vydala vlastním směrem. Zda dlouholeté společné historické aspekty zaručily obdobný budoucí vývoj v obou zemích nelze zcela vyloučit. Otázka, které ze zmiňovaných ekonomik se dařilo za posledních dvacet let lépe, je sporná. Proto si bakalářská práce klade za cíl zhodnotit vývoj české a slovenské ekonomiky na základě vybraných makroekonomických agregátů, zjišťovat zda se ekonomiky nacházely ve stejných fázích hospodářského cyklu, nacházet rozdíly v hospodářském vývoji jednotlivých ekonomik a zkoumat příčiny a důvody výkyvů makroekonomických ukazatelů, především po roce 1989. Metodika bude tedy deduktivně-historická.

V druhé kapitole budou popsány teoretické koncepce zabývající se obecně teorií hospodářského cyklu a jeho fázemi a také ekonomické ukazatelé, které po souhrnné analýze vypovídají o tom, v jakém stádiu hospodářského cyklu se ekonomika nachází.

Třetí kapitola se bude zabývat vývojem čistě české ekonomiky po roce 1989 a vybranými makroekonomickými agregáty. Popíše nejdůležitější skutečnosti a rozhodnutí v hospodářské a měnové oblasti v České republice a jejich následky v ekonomickém vývoji.

Poslední kapitola bude rozdělena do dvou částí. V první části se bakalářská práce zaměří na vývoj slovenské ekonomiky a jejich makroekonomických agregátů. Konečná komparace vybraných makroekonomických ukazatelů bude tvořit druhou část a na základě zjištěných skutečností, by měla objasnit obdobné nebo rozdílné příčiny a důvody výkyvů v jednotlivých ekonomikách. V neposlední řadě by měla vydedukovat, které zemi a v jaké oblasti se dařilo lépe anebo naopak s jakými ekonomickými problémy se potýkala.

2 Teoretická východiska hospodářského cyklu a makroekonomických agregátů

2.1 Definice hospodářského cyklu

O hospodářském nebo také ekonomickém cyklu se hovoří již ve starších ekonomických školách, kupříkladu v předkeynesiánských a keynesiánských teoriích, nové konzervativní ekonomii nebo teorii reálného hospodářského cyklu. Tyto školy se liší přístupem k teoriím hospodářského cyklu.

V literatuře má pojem „hospodářský cyklus“ mnoho synonym. Jedná se o termíny jako je ekonomický cyklus, podnikatelský cyklus, průmyslový cyklus a obchodní cyklus. Mezi těmito termíny však není rozdíl, tvrdí Czesaný (2006).

„Hospodářský cyklus je soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Toto výkyvné chování ekonomické aktivity je předmětem teorie hospodářského cyklu. Zahrnuje existenci vzestupné a sestupné fáze ekonomické aktivity a vyjadřuje také opakovatelnost sekvencí jeho fází, které však nemají periodickou povahu“ (Czesaný, 2006, 20 s.).

Ačkoliv definice jsou si globálně obdobné, každý autor je vyjadřuje s různými minimálními rozdíly. Dle Kovačka (1992, 119 s.): *„Hospodářské cykly sú typom kolísavých pohybov, ktoré nachádzame v agregátnej ekonomickej činnosti národov organizujúcich svoju prácu hlavne v podnikateľských firmách“*.

Macháček (2009) vysvětluje ekonomický cyklus jako posloupnost pravidelně se opakujících stádií růstu, sestupné fáze a stagnace makroekonomické činnosti, a to, reálného HDP, nezaměstnanosti, investiční činnosti, soukromé a veřejné spotřeby.

Stručně řečeno cyklické výkyvy (fluktuace) tvoří hospodářské cykly (Black, 1987; Slaný, 2006). Jestliže obecně ekonomika prochází konjunkturou, je zaručeno oživení ve většině ekonomických oblastí, jestli naopak nastalo období krize, tato skutečnost znamená pro téměř všechny ekonomické subjekty totéž (Black, 1987).

2.2 Fáze hospodářského cyklu

Hospodářský cyklus je tvořen ze čtyř základních fází. Tyto fáze jsou důsledkem chování ekonomické aktivity, stavu nezaměstnanosti a dalších jiných faktorů.

2.2.1 Dno (sedlo)

„Dno hospodářského cyklu je obdobím fáze, kdy hospodářská aktivita a reálný produkt zpomalí či poklesne na svou nejnižší úroveň. Je charakterizováno nevyužitými výrobními kapacitami, zvýšenou mírou nezaměstnanosti, nízkou úrovní spotřebitelské a investiční poptávky. Zisky firem jsou nízké a záporné, očekávání pesimistické, vzniká neochota riskovat v oblasti realizací nových investičních projektů,“ (Czesaný, 2006, 24 s.).

Tato fáze se může jevit jako by ekonomika byla na dně svých sil, ale na své dno teprve dorazí. Termín krize se většinou používá ve spojitosti, kdy ekonomická aktivita prudce a náhle poklesne, proto krizi je možno zařadit i do fáze kontrakce. Dno je nazýváno depresí (Macháček, 2009).

2.2.2 Expanze (růst, oživení, konjunktura)

Fáze růstu obvykle přichází po fázi dna a je charakterizována poklesem míry nezaměstnanosti, nahrazováním opotřeбенého kapitálu, růstem spotřebitelské poptávky a optimističtějšími očekáváním ohledně budoucího vývoje ekonomiky. Navrací se chuť investovat, agregátní poptávka i nabídka roste, využívá se dosud nevyužitých kapacit a zvyšuje se zaměstnanost (Czesaný, 2006). Pakliže k takovéto situaci dochází zprudka a krátkodobě, vhodnějším termínem je boom.

Každý ekonomický vývoj jde ruku v ruce s jistými náklady. Firmy se potýkají s růstem výdajů na další výrobní faktory. V momentě kdy se expanze přiblíží ke svému vrcholu, zboží a služby jsou dražší.

Macháček (2009) používá konjunkturu jako synonymum k vrcholu (boom, prosperita) a expanzi nazývá obnovou.

2.2.3 Vrchol

Pakliže ekonomická aktivita dosáhla své nejvyšší úrovně díky optimálnímu využití ekonomických kapacit, nachází se ve fázi vrcholné, soudí (Czesaný, 2006).

Ačkoliv se vrcholná fáze může jevit zcela pozitivně, není tomu tak pokaždé, protože právě v tomto stádiu se objevují první problémy v ekonomice. Pracovní síly je nedostatek, především kvalifikované, vytváří se vysoká míra investic, která potlačuje úspory, vzniká nedostatek finančních fondů. Přebytek poptávky vede k růstu cen, což symbolizuje poslední, a to sestupnou fázi.

2.2.4 Kontrakce (sestupná fáze, pokles, recese, zpomalení, propad)

Fáze kontrakce je dána zpomalením či poklesem HDP a jeho složek. Zda-li je recese na obzoru je doprovázena různými jevy. Dochází k prudkému poklesu spotřebitelských nákupů, zpomalení růstu důchodu, zatímco dochází ke zvyšování zásob statků dlouhodobé spotřeby např. automobilů. Firmy následně sníží výrobu, která se odrazí poklesem reálného HDP. Následkem se stane také pokles investic, který se týká především procyklických odvětví typu: průmysl, stavebnictví a některé druhy služeb. Fáze zpomalení je doprovázena zkrácením počtu odpracovaných hodin, zvýšením nezaměstnanosti a poklesem poptávky po surovinách. Oslabení ekonomiky snižuje poptávku po úvěrech, což vyvolává tlak na pokles úrokových sazeb. Banky disponují přebytky finančních prostředků. Firmy mají finanční potíže, zisky klesají, investice nepřinášejí výnosy, nerealizují se projekty. Výdajová strana veřejných rozpočtů je spjata s nárůstem sociálních transferů a tlaky na růst deficitů veřejných rozpočtů jsou ovlivněny útlumem především daňových příjmů v důsledku kontrakce ekonomické aktivity (Nordhaus W. a P. S. Samuelson, 1995).

Recese je dalším termínem, kde se o fázi hovoří jako o průběžném poklesu za období půl roku, nejedná se tedy o depresi, ta je prudká a krátkodobá, (Macháček, 2009).

V momentě kdy ekonomika natrefí na dno, nahradí jej další fáze, která odstartuje nový cyklus. Po fázi vrcholné lze očekávat fázi sestupnou.

2.3 Teoretické zdroje hospodářského cyklu

Proč dochází v ekonomice k výkyvům a co je hlavním důvodem jejich tvorby popisují různé teorie zabývající se teorií hospodářského cyklu. Teorie se zaměřují na nejdůležitější faktory a okolnosti v ekonomice, které zapříčiňují jednotlivé fáze hospodářského cyklu. Řada ekonomických škol se zabývala touto problematikou a mezi nejdůležitější z nich patřily koncepce, které jsou níže popsány.

2.3.1 Předkeynesiánské teorie

Předkeynesiánské teorie jsou teoriemi první třetiny 20. století, které zahrnovaly přístupy monetární i nepeněžní. Teorie zdůrazňovaly, zda fáze jsou ovlivňovány pouze jednou příčinou nebo více faktory. Czesaný (2006) zahrnuje do předkeynesiánských teorií teorie uvedeny níže:

- Psychologická teorie

Psychologická teorie pojímá ekonomický cyklus jako nákazu optimistických a pesimistických očekávání. Myšlenkou je, že expanze způsobuje optimismus, který

stimuluje investice a zintenzivňuje expanzi, a naopak kontrakce evokuje pesimismus, který prohlubuje kontrakci.

Chyby v úsudku jsou ovlivněny vlnami optimismu a pesimismu, které hrají stěžejní roli ve vytváření nestability. J. M. Keynes (1963) připisuje signifikantní roli psychologickým faktorům, které vyvolávají změny v agregátní poptávce: Změny jsou ovlivněny různými motivy, například opatrnosti, spekulace, podnikání nebo motiv spojený s důchodem.

- **Základy měnové teorie**

V těchto teoriích jsou příčinou výkyvů změny peněžní zásoby.

Základy měnové teorie vysvětlují ustálený hospodářský cyklus kvantitativní metodou, kde množství peněz v oběhu i jeho koloběh musí být stabilní, tak jako i druhá strana rovnice, kterou tvoří produkt a cenová hladina, která je také stabilní.

Navíc se klade důraz na změny mezi odchylkami přirozené úrokové míry od tržní úrokové míry. Vyskytuje se zde poprvé pojem investiční cyklus. Klíčem k vyřešení výkyvů by měla být měnová politika centrální banky, která by se měla uchýlit k restriktivní politice, aby peněžní úroková míra vzrostla.

Další přístup sdílí názor, že ačkoliv příčinou nerovnováhy jsou bezprostředně peníze, na výkyvy působí současně i pohyb jednotlivých cen. Příčinou recese je nedostatek volných úspor, zaviněných velkou spotřebou, které by mohly sloužit jako úvěry. Východiskem se měly stát tzv. neutrální peníze, které neovlivňují relativní ceny, míru zisku či poruchy ve výrobě. „*Ekonomika by se chovala, jakoby peníze neexistovaly*“ (Czesaný, 2006, 9 s.).

Je ale možné si tento fakt skutečně představit? Nakonec se od tohoto přístupu upouští a je dosaženo závěru, že ceny jsou hlavními zdroji informací a důležitý je tedy měnový systém. Tato rakouská škola varuje před negativními efekty státního intervencionalismu a před inflačními důsledky politiky plné zaměstnanosti.

- **Teorie přeinvestování**

Podle Czesaného (2006) hlavní myšlenkou je, že pokles poptávky po investicích je primární příčinou sestupné fáze hospodářského cyklu. Teorie v sobě zahrnuje mnoho teorií, ale vyčnívají dva hlavní koncepty.

První poukazuje na teorie, ve kterých jde o pružnost nabídky úvěru, především výkyvů fixního kapitálu. Pakliže se úrokové sazby nacházejí pod rovnovážnou hladinou, investice rostou rychleji než celková agregátní poptávka, ekonomika je zatížena investičním zbožím.

Druhá koncepce se soustřeďuje především na dlouhodobou návratnost. Investice rostou neudržitelným způsobem, např. investice do dopravní infrastruktury železnic a silnic. Existuje zde nedostatek spotřebního zboží.

- **Inovační teorie**

Joseph Schumpeter (1987) hospodářské cykly vysvětluje jako inovační vlny. Je první ekonom, který spojuje hospodářský cyklus s teorií ekonomického růstu. Ekonomovi šlo o propojení výkyvů s procesem ekonomického růstu. Inovace pokládal za stěžejní motivační sílu ekonomiky.

Lze podotknout, že Schumpeter žil v období velkých inovací a objevů jako je např. parní stroj, železnice, elektřina, jaderná energie, high technologie, které započínají dlouhodobý cyklus, jež věští velký boom, ale o to prudší zpomalení.

Ekonom Schumpeter se soustředil také na vysvětlení, proč expanze neprobíhá hladce, ale proč se děje ve skocích. K inovacím nedochází v čase plynulém, ale v čase nespojitém, ve skupinách nebo ve shlucích, jelikož objevy jako počítač nebo automobil, přinášejí s sebou pobídku k dalším inovacím, které jsou ovlivněny okolím. Inovace mohou být i průkopnické, které otevírají dveře pro dříve netušené prostory. Ty, ale s postupem času klesají a tak se musí objevit novější mocnější inovační impulsy.

Schumpeterovým příspěvkem bylo rozdělení hospodářských cyklů do tří skupin a inovace do různých řádů. Poukazuje, že každý cyklus je jedinečný a neopakovatelný. Vytvořil tři typy inovačních „vln“ dle autorů, jednalo se o Kondratěvovy vlny, které trvají 54 až 60 let, Juglarovy – 8 až 10 let, Kitchinovy – 36 až 40 měsíců (Kovaček, 1992)., ale v dnešní ekonomické teorii nepanuje shoda pro existenci dlouhých vývojových vln, tvrdí Czesaný (2006).

Schumpeter (1987) nepovažuje recesi za negativní jev, trvá na tom, že je to stav, který povede ekonomiku do rozhodně lepšího stavu. Výkyvům nelze zabránit a inovace nelze ovlivnit. V závěru Schumpeter stojí proti keynesiánské teorii, jelikož tvrdí, že konjunktura není udržitelná, nýbrž má přejít do fáze sestupné. J. Schumpeter je autorem zmiňovaných čtyř základních fází hospodářského cyklu, jak uvádí Macháček (2009).

V období vzniku inovační teorie autoři docházejí k názoru, že ke zmírnění výkyvů hospodářského nepomůže měnová politika centrální banky, nýbrž se jedná o přirozený a nevyhnutelný jev ekonomiky.

- **Teorie podspotřeby**

Teorie podspotřeby vznikla ve 20. letech 20 století v USA. Teorie klade důraz na technologický pokrok a existuje mnoho konceptů této teorie, budou však přiblíženy pouze dva z nich.

První tvrdí, že růstu výdajů na spotřebu brání především nadměrná diferenciací důchodu. Příčinou recese jsou nedostatečné výdaje, které vznikají z nerovnoměrného rozdělení důchodu. Příliš mnoho peněz se nachází v rukou bohatých a spořivých lidí. Zvyšování příjmů je doprovázeno více než proporcionálním růstem úspor, vedoucím k přeinvestování a následně k nadprodukcí, tvrdí Czesaný (2006).

Druhý koncept popisuje problém podspotřeby, kterým jsou nadměrné úspory domácností. Když dochází k růstu nabídky a důchodů, mohou se spotřebitelé přiklánět k růstu úspor. Domácnosti při zvýšené míře úspor tak snižují výdaje na spotřebu, což má kontrakční vliv na ekonomiku.

2.3.2 Keynesiánské teorie

Základním předpokladem keynesiánských teorií je možnost zásahu státu do ekonomického rozhodování, čímž má dopomoci ke snižování výkyvů, především fiskálním stimulem. Hospodářské cykly jsou výsledkem nestability v soukromých investicích.

- **Teorie akcelérátoru a multiplikátoru**

Mezi keynesiánské teorie řadí Czesaný (2006) teorii akcelérátoru a multiplikátoru. Akcelérátor je mezní poměr fixního kapitálu a produktu. Akcelérátor vyvolává v konjunkturu zrychlený růst investic a multiplikátor reaguje na růst investic zrychleným růstem reálného produktu, což vyvolává expanzi v ekonomice.

Při spojení tohoto principu s principem multiplikátoru se vytvoří vnitřní síly, které svým spolupůsobením mohou ekonomiku udržet v cyklickém výkyvu, když ekonomiku ovlivní jistý vnější šok (Nordhaus a Samuelson, 1995).

2.3.3 Nová konzervativní ekonomie

Nová konzervativní ekonomie zahrnuje dva základní směry, které měli společný předpoklad v pružnosti cen a mezd, avšak se lišily přístupem k mechanismu hospodářského cyklu (Czesaný, 2006).

- **Monetaristická teorie**

Podle Klikové a Kotlána (2006) monetaristická teorie vidí příčinu cyklických výkyvů v kolísání peněžní zásoby s minimální úlohou vlády. Jestliže centrální banka zvýší peněžní zásobu a dojde v důsledku následné inflace k růstu odchylky skutečné míry inflace od očekávané úrovně, povede to ke snížení tempa růstu reálných mezd, nákladů firem a zvýší se motivace k růstu produkce. Dochází nadto k tzv. peněžní iluzi, kdy firmy omylem zamění nárůst cenové hladiny za nárůst cen své produkce. Odchylky jsou ale dočasné, jelikož zaměstnanci se postupem času dožadují vyšších nominálních mezd, v tomto okamžiku se firmy probouzejí z peněžní iluze, kterou si vytvořily. Podobné efekty zaznamenáváme i při poklesu peněžní zásoby.

Jednotlivci svá očekávání formulují na základě minulých zkušeností, tzv. adaptivně, ale pouze jen krátkodobě. V případě dlouhodobého období svá očekávání upravují a přizpůsobují se skutečnému vývoji ekonomiky (Czesaný, 2006).

- **Nová klasická makroekonomie**

Přístup Nové klasické makroekonomie, tak jako monetaristická teorie, je odvozen z hypotézy racionálního očekávání. Krátkodobě účinná je pouze neočekávaná hospodářská politika, např. neočekávaná monetární expanze, která způsobuje hospodářské cykly. Odlišnosti vůči monetaristickému přístupu jsou v tom, že nenastávají chybná rozhodnutí typu peněžní iluze, ale ekonomické subjekty mají při svých očekáváních nedokonalé informace (Kliková; Kotlán, 2006).

2.3.4 Nová keynesiánská ekonomie

Výrazným rozdílem oproti nové klasické makroekonomii je, že tento přístup pojímá nepružnost mezd a cen. Noví keynesiánci usuzují, že nepružnost cen a mezd má delší trvající reakci zvyšování cen při expanzi a v ekonomice se projeví později a nominální mzdy se také přizpůsobí se zpožděním. Ačkoliv jsou očekávání racionální, dochází k pomalejšímu opravování prognóz. Tyto skutečnosti vedou k ještě výraznějším cyklickým výkyvům produktu (Kliková; Kotlán 2006).

2.3.5 *Teorie reálného hospodářského cyklu*

Jestliže se příčiny hospodářského cyklu projeví na straně poptávky nebo nabídky, stává se toto kritérium předmětem zkoumání teorie reálného hospodářského cyklu. Kolísání produkce je zapříčiněno, zejména změnami reálných nabídkových šoků. Negativní nabídkové šoky se projevují poklesem produktivity práce a produkce. Výskyt pozitivních nabídkových šoků se projevuje ve změnách výrobních technologií a zaručuje zvyšování produktivity práce a produkce, ale i v oblasti fiskální. Poptávkový šok se může projevit například v důsledku fiskální expanze a jejího následného vlivu na poptávku. Při zvýšení (reálné) úrokové sazby dochází k zvyšování produkce, jsou i vyšší mzdy, proto lidé budou schopni a motivováni více pracovat na úkor svého volného času (substituční efekt), což způsobuje výkyv produkce. Pakliže růst reálné mzdy motivuje pracovníky trávit více volného, jedná se o efekt důchodový. Koncept teorie reálného hospodářského cyklu je založen na předpokladu, že převládá efekt substituční efekt nad důchodovým. Tento typ je nazýván mezirasovou (intertemporální) substituce práce (Mach, 2001). K zmírnění těchto výkyvů je nejvhodnější stabilní politika, která si ставí za cíl stabilitu cenové hladiny, vysoký stupeň zaměstnanosti, hospodářský růst a vnější rovnováhu (Slaný a kol., 2003).

Lze podotknout, že současné teorie hospodářského cyklu tvoří teorie reálného hospodářského cyklu a monetárního hospodářského cyklu (Slaný a kol., 2003). Kliková, Kotlán (2006) monetaristickou teorii řadí pod tradiční teorie cyklu.

Pod teorie hospodářského cyklu řadí Czesaný (2006) následující tři teorie:

- **Teorie sektorových změn**

Teorie sektorových změn se opírá o teorii strukturálních změn mezi sektory, která zdůrazňuje, že příčinou kolísání jsou vysoké náklady generované změnami struktury zaměstnanosti v době recese. Považuje tyto změny za sektorové šoky, které vyžadují sektorové přizpůsobovací procesy strukturálního charakteru. Tyto procesy jsou doprovázené zvyšováním míry nezaměstnanosti a snižováním příjmů právě v době recese. V důsledku dochází ke snížení nabídky práce a nízké přesuny pracovníků mezi sektory, i přesto, že recese byla zapříčiněna právě potřebou přemístění práce mezi sektory.

- **Politický hospodářský cyklus**

Teorie politického hospodářského cyklu je založena na následujících třech předpokladech:

- tvůrci politiky mají nástroje k stimulování ekonomiky,

- voliči preferují období s pozitivní ekonomickou situací,
- politici chtějí být opět zvoleni.

Období voleb znamená pro politiky možnost udržet si svou pozici za každou cenu, proto dochází k snižování daní, zvyšování vládních výdajů atd. Tyto nástroje zabezpečí ekonomice růst, snížení nezaměstnanosti a inflace, ale vládní hospodářská politika zcela nezaměstnanost a inflaci ovlivnit nemůže (Nordhaus a Samuelson, 1995).

- **Teorie náhodné procházky**

Teorie náhodné procházky spatřuje příčinou výkyvu ekonomické aktivity v optimistických a pesimistických poptávkových a nabídkových šocích. Teorie náhodné procházky je skeptická k uplatňování stabilizační politiky, jelikož je obtížně odhadnout budoucí vývoj ekonomiky a nelze tak provést systematickou realizaci hospodářské politiky.

2.4 Makroekonomické agregáty a modely vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy

Pro zabezpečení ekonomické rovnováhy a k určení směru a průběhu fází hospodářského cyklu slouží různé makroekonomické ukazatelé. Mezi nejčastější ukazatelé patří, například hrubý domácí produkt (HDP), míra inflace aj. Dle těchto ukazatelů lze určit fázi hospodářského cyklu dané země. V historii je možné nalézt zmínky o nezaměstnanosti v České republice, např. v roce 2003 byla obecná míra nezaměstnanosti 10,6 %, dle toho se lze domnívat, že se ekonomika nenacházela na vrcholu své ekonomické aktivity.

Jak rovnováha vnitřní, tak vnější je stimulována nástroji hospodářské politiky. Jedná se o politiku měnicí výdaje a politiku přesunující výdaje. Kombinace vztahů mezi vnitřní a vnější rovnováhou mají mnoho podob, například deficit obchodní bilance a inflační mezera vytváří určitý konflikt cílů, kdy nelze výhradně určit vhodný nástroj k vyřešení problému (Kliková; Kotlán, 2006), tento názor také sdílí Slaný a kol. (2003), a konstatuje, že pakliže je dosaženo cílů vnitřní a vnější rovnováhy je nezbytné kombinovat obě opatření za určitých předpokladů. Ekonomická rovnováha je pomocí těchto makroekonomických agregátů aproximována.

Vztah vnitřní a vnější rovnováhy analyzuje Swanův diagram, kde předpokladem je konstantní cenová hladina, nulová mobilita kapitálu a je zaveden systém plavoucího kurzu. Ekonomika se nachází ve vnější rovnováze při vhodné kombinaci absorpce ($C+I+G$) a reálného devizového kurzu.

Určit, která nerovnováha je problematičtější, je velmi složité. Proto tvůrci hospodářské politiky doprovázejí změnu devizového kurzu nevhodnými opatřeními. Pakliže bude reálný devizový kurz a domácí absorpce vhodně skombinována, lze zaručit vnitřní i vnější rovnováhu. Pokud země uplatňuje systém pevného devizového kurzu je dosažení optimální rovnováhy obtížné až nereálné. Výjimkou je tzv. Mundellův model efektivní tržní klasifikace, který po vhodné kombinaci monetární a fiskální politiky prostřednictvím finančního účtu platební bilance ukazuje, jak rovnováhy lze dosáhnout (Kliková; Kotlán, 2006).

2.4.1 Vnitřní rovnováha

Pokud velikost produkce v ekonomice se rovná velikostí potencionální produktu, inflace je nízká a stabilní a nezaměstnanost je na úrovni přirozené míry lze tuto situaci definovat jako vnitřní rovnováhu (Kliková; Kotlán, 2006).

- Míra inflace

Pojem inflace Český statistický úřad (ČSÚ, 2013) obecně vysvětluje jako růst cenové hladiny. Ukazatelem, který vyjadřuje růst, pokles nebo i průběh tohoto jevu je míra inflace čili míra růstu cenové hladiny.

Podle stavu a pohybu měnových kurzů, domácí i zahraniční poptávky a nabídky a cen je míra inflace vypočítávána.

Čím větší je změna cen, tím je větší ekonomická nerovnováha, která se může projevit i v saldu zahraničního obchodu atd. Rovnovážná inflace není dána ani přesně určena, avšak by se měla pohybovat v blízkosti cíleného a očekávaného rozpětí a neměla by kolísat (Jurečka, 2009). Deflace působí protirůstově a je to taková situace, kdy dochází k poklesu cenové hladiny, Kovaček (1992), konstatuje, že takovéto situaci v současné době spíše nedochází.

- Veřejný dluh

Veřejný dluh je měřen jako podíl HDP v %. Vyjadřuje míru zadlužení vládního sektoru, ve kterém jsou zahrnuty státní instituce, zdravotní pojišťovny, mimorozpočtové fondy a územní samosprávné celky (ÚSC). Veřejný dluh je především ovlivňován deficitem státního rozpočtu a dluhem ÚSC (Czesaný, 2006).

Mezní hodnotu uvádí maastrichtské kritérium ve výši 60% HDP. Růst HDP by měl zapříčinit následné snížení veřejného dluhu, zároveň by měl stát usilovat i o snižování samotného dluhu.

- **Míra nezaměstnanosti**

Nezaměstnanost lze pojímat obecně jako negativní ekonomický jev, ovšem existence určité nezaměstnanosti posiluje v jisté míře ekonomiku.

Nejčastějším ukazatelem pro výpočet nezaměstnanosti se v České republice i Slovenské republice používá míra nezaměstnanosti.

Definici míry nezaměstnanosti ČSÚ (2013) vyjadřuje jako: „*Podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech), kde číselník i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení aplikovaných VŠPS.*“

2.4.2 Vnější rovnováha

Pokud stát má vyrovnanou platební bilanci, neexistují tlaky na devizový kurz a zvyšování zahraničního dluhu atd., jedná se o vnitřní rovnováhu (Kliková; Kotlán, 2006).

- **Saldo běžného účtu platební bilance v % HDP**

Saldo běžného účtu platební bilance je rámcově roven rozdílu mezi hrubou mírou investic a hrubou mírou úspor. Při deficitu běžného účtu čeští rezidenti obdrží od zahraničních partnerů vyšší hodnotu zboží a služeb než do zahraničí vydali, což znamená, že musí zaplatit více deviz než přijali. Tento deficit lze vyrovnat přílivem kapitálu na finančním účtu nebo poklesem devizových rezerv. V bilanci výnosů v položce nákladů se vyskytují zisky z přímých zahraničních investic. Ty však na vnější rovnováhu nemají podstatně špatný vliv, proto je nutno sledovat i jiné indikátory.

Faktory působící na běžný účet jsou měnové kurzy, fáze cyklu a mikroekonomické faktory typu - legislativa, cla, uvádí Czesaný (2006).

- **Zahraniční zadluženost v % HDP**

Zahraniční zadluženost nezahrnuje přímé ani portfoliové investice, jedná se pouze o dluhové financování. Splátky dluhů se objevují v položce investic a úroky v bilanci výnosů s minusovým znaménkem. Orientační hodnota zahraniční zadluženosti je maximálně 40%.

- **Poměr krátkodobého dluhu k celkovému zahraničnímu dluhu země**

Za bezpečné země pro investování investoři považují ty, u kterých minimální limitní hodnota ukazatele dlouhodobého dluhu vůči celkovému zahraničnímu dluhu činí 60%.

Krátkodobé dluhy ale přinášejí více rizik, protože mohou zásadně přispět k rychlému pádu ekonomické pozice při prvních potížích ekonomiky. Poměr devizových rezerv k měsíčnímu importu zboží a služeb vypovídá o tom, jak dlouze je možné potencionálně financovat příliv zboží a služeb bez nutnosti inkasovat devizy zahraniční. Podle statistik platební bilance a statistik devizových rezerv České národní banky (ČNB) je nutno zabezpečit takovou výši devizových rezerv, které nebudou znepokojovat zahraniční investory. Strukturu stanovuje Měnový mezinárodní fond (ČNB, 2011). Většina operací v platební bilanci se projevuje v poptávce nebo nabídce deviz na devizovém trhu. Jestliže země má stabilní nominální měnový kurz, tedy ve smyslu vyrovnané poptávky a nabídky deviz, dopomáhá tento indikátor k vnější rovnováze. Trend posilování měnového kurzu je přirozený vzhledem k přibližování kurzu k paritě kupní síly. Měnový kurz ovlivňuje vývozce a dovozce. Oslabení kurzu přispívá k zlevnění vývozu a zdražení dovozu. Reálný kurz spojuje dvě veličiny, a to nominální kurz a inflační diferenciál. Dochází-li k posilování nominálního kurzu, vede to k zdražení vývozu domácí země a kladný inflační diferenciál zase k vyššímu růstu nákladů placených v domácí zemi oproti zahraničním firmám. Malá ekonomika nemusí být schopna náhlou změnu měnového kurzu ustát, protože dojde k vysokým výkyvům zahraničního obchodu a HDP. Oslabení reálného kurzu vedou ke snižování konkurenceschopnosti (Czesaný, 2006). Nominální a reálný kurz jsou relativní ceny, které mají fundamentálně odlišné povahy. Nominální kurz je poměr, kde se směňuje aktivum denominované v domácích peněžních jednotkách domácí měny a aktivum denominované v zahraniční měně. Reálný kurz je poměr, kde se směňuje reálný statek domácího původu za statek zahraničního původu (Slaný a kol., 2003).

3 Hospodářský vývoj české ekonomiky

V této kapitole bude analyzován vývoj makroekonomických agregátů v Československé federativní republice (ČSFR) a posléze České republice (ČR). Dále se kapitola bude zabývat, jakými hospodářskými rozdíly se česká ekonomika odlišovala před a po tzv. Sametové revoluci a jakým směrem se po této události vydala. Kapitola bude zaměřena především na období po listopadu roku 1989.

3.1 Hospodářský vývoj ČSFR v letech 1989 až 1992

Ukončení socialistického režimu probíhalo v Československu v období relativní stagnace a přineslo mnoho změn. Ke konci 80. let nebyla československá společnost spokojena především z politického hlediska. V době centrálně plánované ekonomiky (CPE) neexistoval trh, ceny a mzdy byly regulované a chyběla možnost volného podnikání pro občany. Koncem 80. let byly povoleny jisté výjimky a někteří zájemci o živnost začali s podnikáním. V této době byl sortiment zboží a služeb velmi zúžený. Export a import v ČSSR byl orientován především na socialistické státy RVHP. Největší podíl na HDP tvořil těžký průmysl a naopak služby se na HDP podílely nejméně. Ekonomická situace před přechodem k tržně orientované ekonomice se nacházela ve fázi zpomalení. Ačkoliv se společnost nepotýkala s existencionálními problémy a podniky využívaly výrobní kapacity, poptávka společnosti nebyla uspokojována. Ekonomice chyběla ochota inovovat a růst. Tato situace tudíž vyžadovala změnu.

Po listopadu roku 1989 došlo k zániku centrálního plánování a direktivního řízení KSČ. Výchozí situace v ČSSR po pádu komunistického režimu byla příznivější než v ostatních zemích, které si vybraly obdobnou cestu k transformaci. Stát měl nízkou inflaci (cca 5 %), bilance zahraničního obchodu byla vyrovnaná, zahraniční zadlužení malé a byl dostatek pracovních míst pro všechny občany, jak uvádí Geršlová a Sekanina (2002). Československá ekonomika po pádu komunistického režimu prošla změnou zahraniční vývozní struktury a musela se s novou strukturou ztotožnit. Tato změna se přičinila ke vzniku makroekonomické nerovnováhy, která v pozdějším období vedla dokonce ke dvojitému deficitu (deficitu platební bilance a fiskálnímu deficitu). Zásadní změny si tudíž vyžádala až transformace politického a ekonomického systému po roce 1989.

V červnu roku 1990 se konaly první svobodné volby, kde zvítězilo tzv. Občanské fórum, na jejímž základě vznikaly předpoklady pro demokratické fungování politického systému. Federální shromáždění změnilo název státu z Československé socialistické republiky

na Československou federativní republiku. Úkolem pro Československo bylo vybrat si, který směr reforem bude chtít zvolit pro svou transformaci. Zvítězila koncepce Václava Klause tzv. šokové terapie. Druhou, nezvolenou variantou byla gradualistická změna, která byla spjata s postupným zavedením liberalizace a nesouhlasila s okamžitou liberalizací zahraničního obchodu (Spěváček et al., 2002). Proto v srpnu 1990 přijala druhá polistopadová vláda Petra Pitharta Scénář ekonomické reformy (VLÁDA ČR, 2013).

Tento dokument obsahoval všechny podstatné informace týkající se způsobu postupu šokové terapie v české ekonomice. K hlavnímu cíli patřila především rychlá privatizace majetku. Systémová transformace československé ekonomiky je datována ke dni 1. 1. 1991 (Geršlová a Sekanina, 2002).

Vývoj makroekonomických agregátů od roku 1989 je zobrazen v tabulce 3.1.

Tabulka 3.1: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1989 až 1992 (v %)

	1989	1990	1991	1992
Míra nezaměstnanosti	-	0,7	4,1	2,6
Míra inflace)	1,4	9,7	56,6	11,1
Tempo růstu HDP	1,4	-1,2	-10,0	-2,0

Zdroj: ČSÚ, Makroekonomika, [online], 2013, Tomeš et al., (2008)

Od roku 1990 se ekonomika začala potýkat s dosud potlačenými jevy, jakými byla nezaměstnanost a problematika cenového skoku. V roce 1991 došlo pouze k mírnému zvýšení míry nezaměstnanosti na 4,1 %, jak lze vidět v tabulce 3.1, a to z důvodu nových legislativ a změny struktury pracovního trhu. Následkem toho firmy začaly zefektivňovat výrobu a snižovat stavy zaměstnanců.

Co se oblasti monetární politiky týče, Státní banka Československá v ČSFR využívala tzv. monetaristický transmisní mechanismus, který byl doporučen MMF. Na základě tohoto doporučení byl zvolen režim fixního kurzu v kombinaci s přímými nástroji monetární politiky např. tzv. úrokové limity. Dále v tomto roce došlo k trojí devalvaci a měna ČR přišla o 113 % své hodnoty, což mělo za následek zvýšení míry inflace. Následně byla zavedena vnitřní směnitelnost koruny a výchozí kurz byl stanoven na 28CZK/USD. Došlo k odstranění záporné daně z obrátu u maloobchodních cen potravin, které vedlo v červenci téhož roku k jejich zvýšení o cca 25 % (Spěváček et al., 2002).

Míra inflace se v roce 1991 zvýšila o 46 p. b. oproti roku 1990. Příčinou zvýšené inflace byla liberalizace cen, změna zahraničního obchodu, eliminace subvencí. Na rozdíl od zemí Visegradské čtyřky byla míra inflace ČSFR velmi nízká. Narůst cenové hladiny je definován v transformačním období jako tzv. cenový skok. Ten byl zapříčiněn již zmíněnými faktory a přechodem z CPE na tržní ekonomiku. V roce 1992 se ekonomika začala zotavovat, počet nezaměstnaných se snížil a míra inflace poklesla.

Mezi hlavní kroky ekonomické transformace patřila liberalizace, stabilizace a privatizace. Liberalizace zahrnovala deregulaci cen, již zmiňovaný následný vzestup cen, vznik soukromého vlastnictví i směnitelnost koruny. Stabilizačním cílem bylo udržet inflaci a zajistit vyrovnanou platební bilanci. Posledním krokem byla privatizace, která byla nezbytná pro efektivnější alokaci zdrojů a vytvoření prostoru pro chybějící podněty k soukromému podnikání. Byla nutna změna vlastnictví, kvality vykonávaných vlastnických práv či restrukturalizace podnikatelské sféry (Spěváček et al., 2002).

Přestože Československo zvolilo rychlou privatizaci, objevila se hned v několika formách. Od roku 1991 do roku 1993 probíhala tzv. malá privatizace, která se týkala menších podniků a provozoven, především služeb a obchodu. Jednalo se přibližně o 23 tisíc jednotek, kterými byly například malá kadeřnictví, potraviny apod. Výše této privatizace činila cca 45 miliard Kč. Velká privatizace odstartovala v roce 1992 a týkala se středních a velkých podniků, především průmyslových a šlo o rychlé a hromadné privatizování. Navrácení majetku probíhalo formou veřejné soutěže, prodejem akcií na finančních trzích nebo od přímých prodejců až po aukce (Geršlová a Sekanina, 2002).

Velká privatizace zahrnovala nestandardní metodu, tzv. kupónovou privatizaci, která byla typická pouze pro ČSFR. Ta se týkala velkého množství privatizovaných jednotek, které bylo nutno co nejrychleji převést do soukromého vlastnictví. Metoda nepřinášela privatizovaným podnikům kapitál, a proto o ně neměli investoři zájem. V ČR docházelo i k navrácení majetku znárodněného po roce 1948 k tzv. restituci, která byla další formou privatizace. S problematikou církevní restituce se ČR potýká i v současné době. Za zmínku ještě stojí poslední druh privatizační formy, a to převod majetku na obce a města, který se týkal historického a tzv. nezbytného majetku. Na základě této formy byla například převedena Radnice v Ostravě (Spěváček a kol., 2002).

V letech 1990 až 1992 došlo k velkému úspěchu v oblasti zahraničního obchodu. Saldo platební bilance nepředstavovalo závažný problém díky dovozním přírůzkám a slabé koruně. V roce 1992 byla platební bilance státu vyrovnaná a na určitých účtech přebytková. Docházelo ke změnám struktury vývozu a dočasně stoupl podíl vyvážených výrobků s nižší

přidanou hodnotou. S postupem času se ČSFR a později i ČR dařilo i nadále této struktuře přizpůsobovat.

Tabulka 3.2: Teritoriální struktura zahraničního obchodu v r. 1989, 1990 a 1993 (v %)

	Dovoz			Vývoz		
	1989	1990	1993	1989	1990	1993
Vyspělé země	27,8	47,3	60,1	29,9	43,6	55,4
Evropská unie	14,9	37,9	38,3	14,3	31,3	41,4
Rusko + tranzitivní země	60	40,1	34,2	56,5	40,8	21,4

Zdroj: Transformace české ekonomiky, Spěváček, 2002

Pozn.: v letech 1989 a 1990 pro ČSFR, v r. 1993 pro ČR

Z počátku svého působení na zahraničních trzích měly české výrobky nižší kvalitu a nebyly dosti konkurenceschopné. Změna orientace v oblasti zahraničního obchodu vyžadovala po ČSFR mnoho úsilí. Přeměna teritoriální struktury vývozu se zdařila. V roce 1990 ČR zvýšila množství vyvážených zboží a služeb do vyspělých zemí, přičemž do EU se vyváželo 2 x víc než v roce 1989. Naopak s Ruskem se vývoz omezil. V roce 1993 činil pouze 21,4 %, ale do vyspělých zemí směřovalo již přes 50 % českého vývozu, jak lze vyčíst z tabulky 3.2. Co se dovozní struktury týče, měla obdobné tendence. Dovoz z Ruska a tranzitivních zemí se neustále snižoval a v roce 1993 činil 34,2 %, zato z vyspělých zemí proudilo do ČR dvojnásobně více zboží a služeb než tomu bylo v roce 1989. Podle Geršlové a Sekaniny (2002) v roce 1993 zahraniční obchod s bývalými socialistickými zeměmi tvořil pouhých 20 %, o rok později ještě méně, jen 16 %. Navazování nových vztahů s vyspělými zeměmi a přeměna struktury zahraničního obchodu posunula českou ekonomiku kupředu a pomohla se jí stát více konkurenceschopnou.

Souhrnně byl rok 1991 považován za recesní a byl úzce spjat s transformačním poklesem. Byla to situace, která tvořila určitou časovou etapu v transformačním procesu ve všech postkomunistických ekonomikách. Délka tohoto propadu se lišila zejména výchozím stavem makroekonomické situace v jednotlivých ekonomikách. Do roku 1993 byly negativní skutečnosti vnímány za nevyhnutelné a byly spojovány čistě s prvními léty transformace. Zvýšená míra inflace byla považována za nezbytnou k dalšímu oživení ekonomiky. Poslední významnou událostí v tomto období byl zánik ČSFR, který se datuje ke dni 31. 12. 1992.

3.2 Hospodářský vývoj v letech 1993 až 1996

1. 1. 1993 vznikla samostatná Česká republika, tudíž proces transformace probíhal ve dvou samostatných státech. Bylo nutné zavést nová opatření v oblasti hospodářské politiky. 1. 1. 1993 vznikla také ČNB, která byla oprávněna udělovat licence dalším bankám. Na základě těchto licencí vznikaly další velké komerční banky. Centrální banka zvolila režim fixního kurzu, který podporoval a prohluboval vztahy v mezinárodním obchodě a investicích, dopomáhal mezinárodní kooperaci, zajišťoval disciplínu makroekonomické politiky a eliminoval rizika spjata se spekulováním kurzu. Fixní kurz podporoval stabilní vývoj inflace a sloužil jako prevence proti inflační spirále. V roce 1993 došlo k měnové odluce aneb zrušení federální měny a následkem toho byly použity kolky. Již zmiňovaný měnový transmisní mechanismus byl v ČR nadále používán. Podle Žáka (2007) byl tento mechanismus stanoven nástroji centrální banky, operativním a zprostředkujícím kritériem. Operativními kritérii byly měnová báze a rezervy bank na aktivech nebo krátkodobá úroková míra. Aplikace tohoto jednoduchého mechanismu byla úspěšná ve vyspělých zemích, především v Německu, proto se počítalo s pozitivním zavedením a fungováním tohoto mechanismu i v ČR, který do konce roku 1992 měl shodné cíle typické pro tržní ekonomiky. Těmito cíly byly péče o kvalitu měny, čili dlouhodobá stabilita kupní síly peněz, tj. boj proti inflaci, měnová rovnováha, dále také podpora ekonomického růstu, jistá úroveň zaměstnanosti a vyrovnanost běžného účtu platební bilance. Obecný cílem souvisejícím s měnovou politikou je i důvěryhodnost a konkurenceschopnost bankovního systému, v tomto případě šlo spíše o cíl bankovní regulace a následně stabilita na kapitálových a peněžních trzích. Transmisní mechanismus v ČR fungoval na základě obou kritérií, a tímto způsobem mělo být dosaženo cílů měnové politiky.

Rok 1993 přinesl zesilující konflikt monetárních cílů. Na jedné straně stála otázka kurzu a pohybu kapitálu oproti snaze potlačit míru inflace. S postupem času se objevila i vnější nerovnováha. Využívaly se přímé (netržní) nástroje monetární politiky, které byly doplňovány nepřímými nástroji, ale byl i nadále používán režim fixního kurzu a monetární transmisní mechanismus se používal až do roku 1997 (Spěváček et al., 2002).

Výhodou pro ČR se stalo udržení celní unie se Slovenskem a později se jí začalo dařit i se zvyšováním vývozního podílu se zbožím s vyšší přidanou hodnotou. Růst domácí poptávky převyšoval růst nabídky a hlavním zdrojem financování se stal příliv zahraničních investic jak krátkodobých, tak dlouhodobých při zafixované měně (Efmertová et al., 2008).

Rok 1993 odstartoval dráhu české zahraniční politiky. Česká republika navázala na pozitivní situaci v mezinárodním postavení a ve světových organizacích. Po federativním

rozdělení se Slovenskem, které proběhlo mírovou cestou, se Česku podařilo zapojit se do světové oblasti snadněji. Česká republika se stala malým státem v dosti významném středoevropském regionu a z tohoto důvodu se jistým způsobem orientovala a spoléhala na mezinárodní spolupráci. ČR od této doby vystupovala v mezinárodním měřítku jako svobodný, demokratický, hospodářsky a sociálně stabilní stát, který fungoval na bázi zakládání lidských práv a svobod. Naši zahraniční politiku ovlivňovalo mnoho faktorů. Mezi tyto faktory patřily jak státy sousedící, tak i vzdálené, mezinárodní organizace, ale i kupříkladu nestátní či nadvládní organizace. Tyto faktory se časem měnily díky globalizačním procesům, rozvoji technologie a vědy nebo kvůli nově vzniklým integračním seskupením. ČR se snažila prioritně začlenit do procesů a činností EU. Mezi tři základní pilíře české zahraniční politiky patřily evropská integrace, transatlantický rozměr a dobré vztahy se svými především sousedními státy. Vláda ČR musela udělat vše pro toto začlenění, podpořit export, investice i cestovní ruch. Tyto skutečnosti pro českou otevřenou ekonomiku znamenaly mnoho, jelikož se zvyšoval podíl vývozu a služeb na tvorbě HDP a ČR potřebovala surovinové zdroje, které byly v ČR nedostatečné. V období od roku 1993 do roku 1996 docházelo k liberalizaci obchodu v oblasti služeb se státy Evropské unie, CEFTA či WTO (Zbořil, 2010).

Hospodářský vývoj makroekonomických ukazatelů ČR po roce 1993 je přiblížen v tabulce 3.3.

Tabulka 3.3: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1993 až 1996 (v %)

	1993	1994	1995	1996
Míra nezaměstnanosti	3,5	3,2	2,9	3,5
Míra inflace	20,3	10	9,1	8,8
Tempo růstu HDP	0,6	2,7	5,9	4,3

Zdroj: ČSÚ, Makroekonomika, [online], 2013

V letech 1993-1996 míra nezaměstnanosti výrazně nekolísala. Problémem na začátku tohoto období se stala pouze zvýšená míra inflace, která byla zapříčiněna vývojem z předchozích let. Od roku 1994 se inflace postupně snižovala a pokračovala v tomto dezinflačním trendu nadále.

Ekonomický růst let 1993 až 1996 byl ovlivněn silným poklesem výroby z předchozích let spolu se zesilujícím růstem domácí poptávky. Ekonomika v letech 1995 a 1996 se zaměřila spíše na průmysl a stavebnictví na rozdíl od předcházejících let, kdy tahounem růstové

dynamiky byly zejména tržní služby. Toto období bylo nejen ekonomicky, ale i politicky stabilní a nedocházelo k žádným cyklickým výkyvům a očekávalo se dokonce, že HDP bude nadále růst. Investice do fixního kapitálu rostly, což označovalo rychlý proces restrukturalizace české ekonomiky. Konkrétně v roce 1993 docházelo k velmi mírnému ekonomickému růstu a ekonomika prakticky stagnovala. Až v roce 1994 vstoupila ekonomika do fáze oživení. Následný rok 1995 se stal vrcholnou fází tohoto období. Ekonomika zpomalení zaznamenala až v roce 1996, kdy došlo k poklesu v důsledku nadcházející krize (Spěváček et al., 2002).

Tabulka 3.4: Vybrané účty PB ČR v letech 1993 až 1996 (v mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996
Běžný účet	13,3	-22,6	- 36,3	- 116,5
Obchodní bilance	-15,3	-39,7	- 97,6	-155,5
Finanční účet	88,19	97	218,2	113,5

Zdroj: ČSÚ, Makroekonomika, [online], 2013; ČNB, 2013

Jak lze zaznamenat z tabulky 3.4, obchodní bilance se od roku 1993 začala propadat do záporných čísel z důvodu předstihu domácí poptávky před domácí nabídkou. V oblasti finančního účtu docházelo od roku 1993 ke zvyšování hodnot z důvodu přílivu hlavně přímých, ale i portfoliových a ostatních investic. Krytí domácího užití přílivem vnějších zdrojů se odrazilo v prohlubování deficitu běžného účtu. Na tento problém hospodářská politika nezareagovala v pravý čas. Začaly se vyskytovat problémy týkající se podnikatelské sféry v oblasti privatizace, nevyjasněných vlastnických vztahů, nedostatečně zabezpečené transformace, klesající ziskovosti či v mezipodnikovém zadlužení (Spěváček et al., 2002).

V roce 1996 se konaly volby do poslanecké sněmovny, které vedly k těžce řešitelné situaci, jelikož vláda vedená V. Klausem se stala menšinovou. Velký příliv již zmiňovaného zahraničního kapitálu, vyvolal inflační tlaky, na které zareagovala ČNB v první polovině roku 1996 rozhodnutím rozšířit fluktuační pásmo a v druhé polovině téhož roku zpřísnit měnovou politiku, především zvýšením úrokových sazeb a povinných minimálních rezerv (ČNB, 2013; Hlaváček, 2009). V roce 1996 došlo k následnému silnějšímu propadu na běžném účtu, došlo také ke snížení hodnoty na finančním účtu cca o 50 % z důvodu utlumení investic a příchodu již zmiňované hospodářské krize v roce 1997.

Státní dluh procházel stagnací okolo 150 mld. Kč v celém popisovaném období a prakticky nekolísal, jak lze vyčíst z údajů z tabulky 3.5. Veřejný dluh zaznamenal mírně rostoucí tendenci.

Tabulka 3.5: Vývoj státního a veřejného dluhu ČR v letech 1993 až 1996 (v mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996
Státní dluh	159	157	154	155
Veřejný dluh	192	208	211	207

Zdroj: ČSÚ, Makroekonomika, [online], 2013

Lze shrnout, že v tomto období se začaly vyskytovat nedoceněné problémy s vnitřní a vnější ekonomickou nerovnováhou, která byla vyvolána předstihem růstu domácí poptávky před domácí nabídkou, ale také předstihem růstu mezd před růstem produktivity práce (Spěváček et al., 2002).

3.3 Hospodářský vývoj České republiky od roku 1997 do roku 2003

Podle Geršlové a Sekaniny (2002) krizovým obdobím začala ČR procházet již v roce 1996 a rok 1997 patřil mezi jedno z nejkritičtějších období české ekonomiky. Chybně konstruovaný rozpočet na rok 1997 si vyžádal své následky. Kromě fiskální chyby i monetární politika spatřovala omyl v kurzovém režimu a přílišné liberalizaci toků krátkodobého kapitálu na finančním účtu. Dokonce i malé banky se potýkaly s problémy. Vládou zvolená restriktivní politika nefungovala a došlo také k nekoordinaci fiskální a měnové politiky. Reforma byla nedokonalá. Nastal rozpad vládní koalice (ODS vs. KDÚ – ČSL). Byla vina na straně vlády nebo i ČNB přispěla k ekonomickému propadu? ČNB nebyla schopna udržet kurz koruny v rámci flukтуаčního pásma. K zotavení měly dopomoci nová přijatá řešení. Monetární politika zavedla nová opatření, kterými byly: změna na plovoucí kurz, změna repo sazby z 12,4 % na 30 %, ukotvení povinných minimálních rezerv ve výši až 9,4 %. Plovoucí kurz oproti fixnímu kurzu umožňoval snadnější vyrovnávání platební bilance, izoloval ekonomiku od vnějších šoků a zaručoval autonomii hospodářské a měnové politiky. V období krize fiskální politika přešla z expanzivní na neutrální politiku (ČNB, 2013). Zavedení dovozních depozit bylo zcela neúčinné a podpořilo spíše zahraniční než domácí investory. Otázka, zda rok 1997 procházel fází recese nebo krize, je sporná. Lze usoudit, že se

jedná o recesi z pohledu situace přehřáté ekonomiky. ČNB totiž nevhodně reagovala. Chybu lze spatřovat také v transformačních polštářích, politické nestabilitě a finanční krizi, protože všechny tyto skutečnosti měly podpurný vliv. Pro další vývoj plynula ponaučení, aby již nedocházelo k opakování dvojitého deficitu, a došlo tudíž k zajištění koordinace fiskální a monetární politiky.

Jednou z příčin hospodářského poklesu byla měnová krize v Jihovýchodní Asii, která tvořila podobnou skupinu zemí a potýkala se s podobnými problémy.

Tabulka 3.6: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1997 až 2003 (v %)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Míra nezaměstnanosti	5,2	7,5	9,4	8,8	8,9	9,8	10,3
Míra inflace	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1
Tempo růstu HDP	-0,9	-0,2	1,7	4,2	3,1	2,1	3,8
Státní dluh (v mld. Kč)	173	195	228	289	351	396	493

Zdroj: ČSÚ, [online], 2013

ČR se začala potýkat s více problémy. Míra nezaměstnanosti z důvodu krize v roce 1997 stoupla a v roce 1998 dosahovala 7,5 %. Tato negativní tendence míry nezaměstnanosti rostla až do roku 2003 a zvýšila se až na 10,3 %, jak je viditelné v tabulce 3.6.

V oblasti měnové politiky ČNB vyhlásila v roce 1997 inflační cílování. Cílem ještě prozatím nebyla stabilizace inflace, nýbrž dezinflace. V roce 1998 se ČR potýkala s nejvyšší mírou inflace od roku 1991. Následkem toho v roce 1998 ČNB rozhodla o střednědobém inflačním cíli pro konec roku 2000 a stanovila tzv. čistou inflaci v intervalu 3,5 – 5,5 % s tolerancí ± 1 % oběma směry. Z důvodu lepšího inflačního očekávání ukotvila ČNB také roční inflační intervaly. Ve stejném roce ČNB zvolila inflační cíl v intervalu 5,5 - 6,5 % pro konec roku 1998, došlo však k přestřelení inflačního cíle. Jak lze zaznamenat z tabulky 3. 6, míra inflace činila 10,7 %. Od roku 1998 míra inflace výrazně klesala a došlo k zřetelnému poklesu meziročních cenových indexů. Pro konec roku 1999 byl interval stanoven na 4 – 5 %, ale jak si lze povšimnout v tabulce, ve skutečnosti nastala opačná situace a došlo k podstřelení inflačního cíle. V dubnu roku 1999 byl stanoven dlouhodobý cíl tzv. cenové stabilizace v čisté inflaci pro konec roku 2005 v intervalu 1 – 3 %. V dubnu roku 2000 byl stanoven cíl pro konec roku 2001. Skutečně dosažená úroveň inflace, tedy meziroční čistá inflace v březnu 2000 byla ve výši 2,1 %. I přes intenzivní cenové tlaky vyvolané v roce 2000 vnějším

nákladovým šokem a nejistotami o jeho sekundárních dopadech se podařilo udržet inflaci i inflační očekávání na nízké úrovni. V období fáze ekonomické deprese se pokračovalo v restriktivní měnové politice s přísnějšími pravidly, jako bylo například zastavení úvěrování (ČNB, 2013).

Problematika veřejného, ale především státního dluhu od roku 1997 značně vzrůstala. Státní dluh se prohluboval. V roce 2002 již činil 351 mld. Kč, o dva roky později dosahoval částky 493 mld. Kč.

Co se vývozní zahraniční politiky týče, Česká republika po roce 1997 již byla značně orientována na vyspělé země a země v EU. Největšími partnery se pro ČR stali Německo a Slovensko. Do Ruska a tranzitivních zemí se vyváželo v roce 1999 necelých 20 % celkového vývozu ČR. Česká republika zvýšila podíl služeb na celkovém HDP, naopak průmysl snížil svůj podíl na HDP a pro ČR toto období obecně znamenalo zotavení se z krize z roku 1997.

3.4 Hospodářský vývoj České republiky od roku 2004 až po současnost

Rok 2004 byl odlišným a specifickým rokem oproti předcházejícímu období. Charakterizoval se vstupem ČR do EU a ubíral se dvěma směry. Na jedné straně stáli zastánci EU, na druhé její kritici. Pro vstup bylo 77,3 % voličů a proti 22 % voličů (Zbořil, 2010). Tento krok mezi jinými zajistil podnikům a domácnostem různé výhody ve formě dotací a obdobné pomoci prostřednictvím fondů. Jednalo se o finanční prostředky pro zakázky dotované z EU v realizaci různých, například kanalizačních projektů podniků nebo regionální finanční pomoci v oblasti ekologičtějšího fungování domácností.

Tabulka 3.7: Vývoj makroekonomických agregátů v letech 2004 až 2009 (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Míra nezaměstnanosti	9,5	8,9	7,7	6	6	9,2
Míra inflace	2,8	1,9	2,6	3,0	6,3	1,0
Tempo růstu HDP	4,7	6,8	7,0	5,7	3,1	- 4,7
Běžný účet (% podíl na HDP)	-5,0	-1,0	-2,0	-4,3	-2,1	-2,4
Státní dluh (mld. Kč)	592	691	803	892	1 000	1 178
Saldo státního rozpočtu (mld. Kč)	-93,7	-56,3	-97,58	-66,4	-20	-192,4

Zdroj: ČSÚ, Makroekonomika; MPSV, OECD, [online], 2013

Hospodářská oblast se nesla v pozitivním duchu. Míra nezaměstnanosti se začala v roce 2004 vypočítávat dvěma různými způsoby. Výpočet registrované míry nezaměstnanosti podle

stávající metodiky činil 9,5 %, jak lze vidět v tabulce 3.7. ČR se v těchto letech potýkala s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. V letech 2005 do až 2008 se naopak začala snižovat díky zvyšujícímu se ekonomickému růstu.

Míra inflace přidala v roce 2004 na tempu a značně vzrostla oproti roku 2003 z důvodu pohybu úrokových měr. Později míra inflace nekolísala, až na situaci v roce 2008, kdy se zvýšila na 6,3 %, především kvůli změně nepřímých daní a vysokému ekonomickému růstu.

Tempo růstu HDP se od roku 2004 zvyšovalo. V roce 2007 a 2008 naopak tempo růstu HDP pokleslo. Začátek členství v EU až po rok 2007 se ekonomika vyvíjela spíše pozitivně a zmiňované období patřilo mezi prospěšné a růstové stádium ekonomiky. Dotace z EU v oblasti podnikání pro ČR znamenala v roce 2006 přísun peněžních prostředků ve výši 6,70 mld. Kč. V roce 2007 z EU ČR přijala 15,19 mld. Kč a v roce 2008 dosahovala výše 22,82 mld. Kč. Tyto peníze měly dopomoci firmám k inovacím, stavebním úpravám a k vyššímu ekonomickému růstu. Státní dluh se prohluboval čím dál více a nezaznamenal žádné zlepšení za posledních 20 let.

Státní dluh se prohluboval čím dál více a nezaznamenal žádné zlepšení za poslední desetiletí. Ekonomika ČR v roce 2008, především v jeho druhé polovině a začátkem roku 2009 se nacházela ve fázi poklesu, pak odstartovala fáze krize.

Rok 2009 byl pro českou ekonomiku krizový a pozice vlády v ČR a EU nezvladatelná. Každý členský stát EU se stal nebo stane předsednickým státem v čele EU na půl roku. Česká republika měla své předsednictví na starost od ledna do 30. června 2009 a čekalo ji řešení závažných problémů. Mezi tyto úkoly patřily potíže s dodávkami ruského plynu (období energetické krize v Evropě), řešení a nalézání východisek pro válečný konflikt v pásnu Gazy a především věnování se oblasti hospodářské a finanční krize. Vláda svou roli v předsednictví EU nezvládla a vláda Miroslava Topolánka byla odvolána. Tato vláda nebyla schopna potýkat se a řešit problémy z oblasti hospodářské ani finanční krize a taktéž nezvládla správným způsobem a výběrem vhodných opatření zmírnit nebo vhodně ovlivnit její následný vývoj. V prvním pololetí roku 2009 utratila ČR 3,25 mld. Kč, z toho 2,06 mld. Kč speciálně na předsednictví. Výdaje směřovaly na technické zajištění zasedání, bezpečnost, dopravu, pronájem, tlumočení, ubytování a pohoštění, odborné kurzy pro státní zaměstnance, nemluvě o platech pro 340 pracovníků najatých speciálně pro předsednictví. V porovnání s průměrnou částkou pro předsednictví, která vychází průměrně na 1,8 mld. Kč, to byla velmi vysoká částka (Zbořil, 2010).

Dopad krize na ČR se projevil více faktory. Firmy přicházely o zakázky, nastal pokles průmyslové produkce o pětinu a došlo k utlumení dynamiky zahraničního obchodu. Tyto

skutečnosti měly za následek zvyšování počtů nezaměstnaných, který se zvýšil v roce 2010 až na půl milionu. Vyskytovalo se vysoké daňové zatížení (nad průměr OECD) a zvyšoval se i podíl mandatorních výdajů. Saldo státního rozpočtu dosahovalo neuvěřitelných 192,4 mld. Kč v roce 2009 oproti roku 2008, kdy saldo státního rozpočtu bylo ve výši pouhých 20 mld. Kč, jak lze zaznamenat z tabulky 3.7.

Hospodářský vývoj vybraných ukazatelů od roku 2010 je zobrazen v tabulce 3.8.

Tabulka 3.8: Vývoj makroekonomických agregátů v letech 2010 až 2012 (v %)

	2010	2011	2012
Míra nezaměstnanosti	7,3	6,7	x
Míra inflace	1,5	1,9	3,3
Tempo růstu HDP	2,5	1,9	-1,3
Běžný účet PB	-3,9	-2,8	-2,4
Státní dluh (mld. Kč)	1 344	1 499	1667,6
Saldo SR (mld. Kč)	- 156,41	- 142,8	-101,0

Zdroj: ČSÚ, OECD, [online], 2013

V roce 2010 se česká ekonomika začala zotavovat z ekonomické a finanční krize, ale problém se zvýšenou mírou nezaměstnanosti nadále přetrvával a míra inflace se nacházela na jedné ze tří nejnižších úrovní od roku 2004, jak lze vidět v tabulce 3.8. V tomto roce tempo růstu HDP dosahovalo obdobné úrovně jako v roce 2008 a mělo tendenci dále růst. Obecně v oblasti průmyslů docházelo ke snižování výroby. Státní dluh se i nadále prohluboval a jeho zlepšení je v nedohlednu. Saldo státního rozpočtu zaznamenalo naopak klesající tendenci díky zavedení úsporných opatření a zvyšování DPH.

V roce 2013 je uvedeno pouze několik makroekonomických agregátů, zejména se jedná o mezičtvrtletní a meziměsíční tempa růstu. Podíl registrovaných nezaměstnaných občanů za první čtvrtletí v současném roce byl na úrovni 8,1 %. Průměrná meziroční míra inflace za rok 2012 byla 3,3 % a má tendenci nadále mírně klesat. V roce 2012 tempo růstu HDP kleslo o - 1,3 % (ČSÚ, online). V roce 2013 se hovoří o jisté krizi, která Českou republiku čeká. Z mnohých rozhodnutí by měla být dnešní vláda ponaučena a měla by zvolit ta nejvhodnější řešení a opatření. Lze očekávat, že nastane ekonomické zpomalení. Hospodářské oslabení je zaznamenáváno již dnes. Jak si ale s tímto nastávajícím problémem subjekty poradí, není zcela jasné. Veřejný dluh za rok 2011 byl cca 41 % HDP, za rok 2012 se zvýšil na 43,9 %,

tudíž ČR splňuje kritérium EU pro budoucí vstup do eurozóny a následné zavedení platové jednotky euro.

Zda rok 2013 přinese snížení procentuálního podílu veřejného dluhu na HDP a zajistí celkové hospodářské zlepšení, lze pouze odhadovat.

4 Hospodářský vývoj slovenské ekonomiky a vzájemná komparace obou ekonomik

Tato kapitola se bude zabývat makroekonomickým vývojem slovenské ekonomiky, především po roce 1992, bude hledat důvody a příčiny výkyvů hospodářského cyklu Slovenské republiky (SR) a zjišťovat v jakých fázích hospodářského cyklu se SR nacházela. Dále bude srovnávat odlišnosti specifických aspektů hospodářského vývoje od ČR a společné události a okolnosti, kterými obě ekonomiky procházely.

4.1 Hospodářský vývoj Slovenské republiky v letech 1989 až 1992 a komparace vybraných makroekonomických agregátů s ČR

Sametová revoluce probíhala v ČR i na Slovensku obdobným způsobem. Po pádu komunismu vzniklo na Slovensku hnutí podobné českému Občanskému fóru tzv. Veřejnost proti násilí, ze kterého později vzniklo Hnutí za demokratické Slovensko, jejímž předsedou se stal Vladimír Mečiar. Hnutí už v názvu uvádělo svůj cíl a vedlo ekonomiku liberálním směrem. Jak česká, tak i slovenská strana spatřovala nutnost změny v oblasti těžkého průmyslu, která vyústila v restrukturalizaci majetku.

Tabulka 4.1: Vývoj makroekonomických agregátů ČR a SR v letech 1990 až 1992 (v %)

Země	Makroekonomický agregát	1990	1991	1992
Česká republika	Míra inflace	10,4	61,2	10,4
	Míra nezaměstnanosti	0,7	4,1	2,6
	Tempo růstu HDP	-1,2	-14,2	-6,6
	Saldo SR (podíl na HDP)	0,9	-1,0	-0,2
Slovenská republika	Míra inflace	9,9	56,7	10,3
	Míra nezaměstnanosti	1,6	11,8	11,1
	Tempo růstu HDP	-2,5	-14,5	-7,0
	Saldo SR (podíl na HDP)	0,9	-1,0	-6,8

Zdroj: Spěvák, Transformace české ekonomiky, 2002

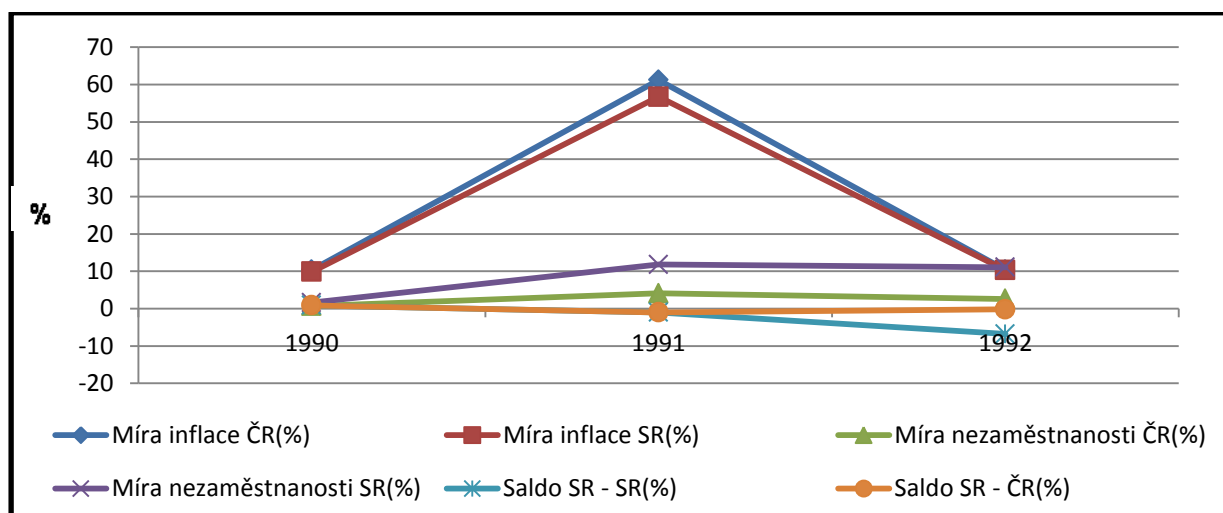
Jak lze zaznamenat z tabulky 4.1, slovenská ekonomika se potýkala již v období ČSFR s vyšší mírou nezaměstnanosti než ČR. Důvodem byl odlišný vývoj obyvatelstva a jeho věkového složení, způsob měření míry nezaměstnanosti či míry ekonomické aktivity

obyvatelstva. Všechny země V4 kromě ČR byly tímto problémem postiženy již od začátku transformace (Spěváček et al., 2002).

V období let 1990 až 1992 probíhala šoková terapie i na Slovensku. První velká liberalizace cen proběhla v roce 1991, kdy míra inflace dosáhla necelých 58 %, a to nejen z důvodu devalvace měny, ale i z obdobných důvodů jako v ČR, mezi které patřily: liberalizace cen a liberalizace zahraničního obchodu. Koncem tohoto období se navíc vyskytl výrazný schodek ve státním rozpočtu SR. V té době existovaly celkem tři rozpočty - český, slovenský a federální.

Pro viditelnost rozdílů ve vývoji makroekonomických ukazatelů v období federace byl zvolen graf 4.1.

Graf 4.1: Komparace makroekonomických ukazatelů ČR a SR v letech 1990 až 1992

Zdroj: ČSÚ, Slovstat, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

pozn.: Saldo SR (státního rozpočtu) – stejná zkratka

V roce 1991 odstartoval na slovenské straně privatizační proces, který od tohoto roku až do roku 1994 byl považován za malou privatizaci. Malá privatizace probíhala formou veřejných dražeb, především v oblasti hotelů a restaurací, a vynesla cca 14 mld. Sk. Na této privatizační formě se podíleli pouze domácí investoři. Ve zmiňovaném období také probíhala slovenská kuponová privatizace. Týkala se 503 akciových společností ve výši 86,9 mld. Sk. Převod a přeměna kupónů na akcie byly prováděny bezplatně. Této privatizační formy se účastnilo přibližně 2,6 mil. občanů. Metoda je v SR považována za „podvod století“. Hlavní příčinou byla absence regulace privatizačního procesu, v jehož důsledku docházelo k vyvlastnění minoritních akcionářů. Dráha čistě slovenské privatizace probíhala pod vládou

Vladimíra Mečiara formou přímých prodejů. Podniky se prodávaly pod úrovní tržní ceny, například VSŽ za jednu třetinu a Slovnaft dokonce za jednu pětinu své ceny.

Přestože tvořilo Československo jeden stát, oba národy měly svou vládu a odlišný ekonomický vývoj. Ekonomické odlišnosti však nebyly hlavním důvodem pro rozdělení států. Politické názory se postupem času začaly více měnit a vznikaly politické neshody, které 1. 1. 1993 vyústily k vytvoření dvou samostatných států. Slovensko obdobně jako ČR, se vydalo svou vlastní cestou, postupně se zařazovalo do různých organizací a integrací, navazovalo a zocelovalo vztahy s vyspělými zeměmi.

4.2 Hospodářský vývoj Slovenska v letech 1993 až 2003

SR se po rozpadu federace dále potýkala s problematikou nezaměstnanosti, viz tabulka 4.2. Ačkoliv byla tendence míry nezaměstnanosti až do roku 1996 klesající, přesto dosahovala vysoké úrovně, která ale nebyla tak značná, jako v nadcházejících letech.

Dalším problémem se stal vysoký stav vládních deficitů a neustálé zvyšování poskytovaných úvěrů, především v cizí měně, což zapříčinilo nárůst dynamiky peněžní zásoby, ale i zvyšování citlivosti subjektů na vývoj směnného kurzu. Důsledkem byly změny v oblasti měnové politiky. V roce 1996 SNB upustila od úrokových limitů. Dlouhodobou snahu SNB založenou na vytváření podmínek pro přechod na kvalitativní řízení měnové politiky narušily negativní tendence v ekonomice, které vyvolaly potřebu pro změnu měnových nástrojů. Po dezinflačním období nastalo v roce 1997 mírné zvýšení procentuální úrovně míry inflace, na které měla vliv zvýšená domácí poptávka, prohlubující se vnější nerovnováha a s ní související opatření týkající se dovozu, expanzivní fiskální politika a vysoké úrokové sazby. Došlo ke zvýšení lombardní sazby na 15 %, sazby povinných minimálních rezerv z přímých vkladů (9%) s úročením nadbytečných rezerv a zavedení opatření s cílem regulovat úvěrovou expanzi v cizí měně. Dalším rozhodnutím bylo rozšířit flukтуаční pásmo na $\pm 5\%$ s cílem znejistit krátkodobý spekulativní kapitál. V období let 1997 a 1998 NBS pokračovala ve stabilizaci měnových nástrojů (NBS, 1997).

Na základě měření nerovnováhy zahraničního obchodu se NBS rozhodla podpořit vnější stabilitu měny a budoucí příznivý vývoj inflace (NBS, 1997; NBS. 1998).

Vládní investice financované půjčkami podporovaly domácí spotřebu a dlouhodobě neudržitelný růst. V SR se objevil dvojitý deficit, který dosahoval extrémních hodnot (deficit běžného účtu platební bilance byl těsně pod 10 % HDP) a vedl k destabilizaci ekonomiky. Z důvodů intervencí došlo ke snížení devizových rezerv NBS a kurz se stal neudržitelným. V

roce 1998 měnová politika SR přešla na plovoucí kurz a nadále se pokračovalo v liberalizaci devizového režimu (NBS, 2013).

V období let 1994 a 1995 slovenská ekonomika prošla nejvyšší fází oživení a docházelo ke zvyšování produkce země. Fáze oživení probíhala prakticky až do roku 1998 s relativní stagnací cen elektřiny, avšak za cenu zpomalení liberalizačního procesu.

NBS (1998) uvedla, že ačkoliv se v letech 1996 až 1998 ekonomice obecně dařilo, docházelo k nerovnováznému růstu.

Tabulka 4.2: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 1993 až 2003 (v %)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Míra nezaměstnanosti	14,4	14,8	13,1	11,3	11,8	12,5
Míra inflace	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7
Tempo růstu HDP	-3,7	4,9	5,8	6,1	4,6	4,2
Saldo SR (v mil. EUR)	-750,2	-720	-275,5	-896,2	-1228,2	- 637,3

Zdroj: ČSÚ, NBS, Slovstat, [online], 2013

V roce 1994 byla schválena druhá vlna kupónové privatizace, která se měla týkat majetku ve výši 100 mld. Sk. O rok později bylo toto rozhodnutí zrušeno a na základě výnosu vlády V. Mečiara uvedeno, že peníze za majetek budou vypláceny ve formě dluhopisů a budou dosahovat pouze 33,3 mld.

V roce 1999 SNB používala pouze nepřímé měnové nástroje. Absence striktní fiskální politiky vedla k tlakům na směnný kurz Sk. Nejprve NBS intervenovala pro zastavení oslabování měny. Vláda přijala balíček opatření a přistoupila k růstu regulovaných cen, redukci veřejných investic a zavedla dovozní přírážky. V SR započala restrukturalizace úvěrového portfolia některých obchodních bank. Banky byly následně prodány zahraničním vlastníkům. Po této skutečnosti nastalo ozdravení v oblasti bankovníctví, které se projevilo snížením úrokových sazeb z úvěru, růstem úrokových aktivit, snižováním zadlužování podniků i veřejného sektoru.

Inflace dosáhla v roce 1999 na Slovensku až dvojčífné hodnoty, viz tabulka 4.3. V následném roce byla zavedena strategie implicitního inflačního cílování, která zapříčinila snížení míry inflace v roce 2001 na jednocífnou úroveň.

Tabulka 4.3: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 1999 až 2003 (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003
Míra nezaměstnanosti	16,2	18,6	19,2	18,5	17,4
Míra inflace	10,6	12,0	7,3	3,3	8,5
Tempo růstu HDP	1,5	2,0	3,8	4,6	4,5
Saldo SR (v mil. EUR)	-491,3	-915,5	-1473,8	-1716,1	-1858,8

Zdroj: OECD, Slovstat, [online] 2013

V období let 1999 až 2001 nastalo obnovení ekonomické rovnováhy. V roce 2000 vláda M. Dzurindy vyplatila poslední dluhopisy týkající se privatizačního procesu. Od roku 2002 se SR zaměřuje na vytváření podmínek pro stabilní a udržitelný ekonomický růst a připravovala se na vstup do EU. Od roku 1999 až do roku 2004 se pravidelně jednorůčně zaváděly další cenové balíčky, které se týkaly oblasti elektřiny a bytů.

Nutno podotknout, že ve stejném období začaly prosvítat na povrch problémy se stínovou ekonomikou, nepřesnými statistikami a zatajováním příjmů státního rozpočtu, které se promítaly v ekonomickém vývoji země.

4.3 Hospodářský vývoj SR v letech 2004 až 2008

V roce 2004 se spolu s dalšími státy, včetně zmiňované ČR, SR stala členem EU. Tento krok dopomohl SR ke zlepšování ekonomické úrovně v budoucnosti. Z ekonomického hlediska byl rok 2004 rokem, který se potýkal s mnoha negativními a přetrvávajícími problémy. Kupříkladu míra nezaměstnanosti v roce 2004 činila až 18,4 % kvůli zaváděným úsporným opatřením veřejného sektoru. Snížování míry nezaměstnanosti od roku 2004 doprovázelo zvyšování přidané hodnoty, tvorbu nových pracovních míst a především nabídku pracovních sil na trhu práce. V tomto sestupném trendu míra nezaměstnanosti pokračovala až do roku 2008, kdy se dostala na úroveň 9,6 %, viz tabulka 4.4.

Tabulka 4.4: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 2004 až 2008 (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008
Míra nezaměstnanosti	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6
Míra inflace	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6
Tempo růstu HDP	5,1	6,7	8,3	10,5	5,8
Vládní dluh/HDP	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1
Saldo SR (v mil. Eur)	-2 333,5	-1 124,2	-1 051,5	-780,9	-703,8

Zdroj: Slovstat, OECD, [online], 2013

Zvýšená míra inflace v roce 2004 nadále přetrvávala zejména z důvodu administrativních úprav, deregulací cen a změn nepřímých daní (např. sjednocení DPH na 19 %). Avšak již v dalším roce nastalo zpomalení vývoje cen a míra inflace se snížila o 5 p. b. Příčinou byly úpravy v oblasti regulovaných cen a ve vysoké úrovni konkurence na malých trzích. V letech 2006 až 2008 míra inflace kolísala, v roce 2006 vzrostla z důvodu vyšších než očekávaných cen potravin a energií a dostala se na úroveň 4,5 %. Následně poklesla a v roce 2008 se nacházela na obdobné úrovni roku 2006 (NBS, 2004; NBS, 2006).

Tempo HDP se zvyšovalo až do roku 2007, kdy činilo 10,5 %. V oblasti zahraničních investic Bratislava výrazně dominovala a je tomu tak dodnes. V roce 2005 ukotvovala téměř 70 % zahraničních investic. Po vstupu do EU na Slovensku nastalo období ekonomického růstu, jehož hlavním důvodem byla zvýšená domácí poptávka a s ní i vývoz do EU. Informace o vývoji HDP, reálné spotřebě a délce života vypovídaly, že po celou dobu docházelo ke zvyšování životní úrovně.

4.4 Hospodářský vývoj SR od roku 2009 po současnost

Krizový rok 2009 se stal pro slovenskou ekonomiku významným. SR vstoupila do eurozóny a tím přešla na novou platební měnu euro. Touto událostí se NBS zavázala podílet na společné měnové politice, kterou určuje ECB. Cílem je udržet cenovou stabilitu, která přispívá k vyšší míře zaměstnanosti, k tvorbě příznivého ekonomického prostředí a samozřejmě k udržitelnému ekonomickému růstu. Rada guvernérů ECB je tvořená z šesti členů Výkonné rady a z guvernérů centrálních bank všech států eurozóny. Guvernéri se podílí na rozhodovacím procesu například v oblasti úrokových sazeb nebo na tvorbě měnových rezerv. Kromě těchto změn se slovenská ekonomika musela poprat také s hospodářskou a

finanční krizi, která zapříčinila nejvýraznější propad slovenské ekonomické aktivity od časů velké hospodářské krize, nepočítaje transformační propad (ECB, 2013; NBS, 2013).

Tabulka 4.5 Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 2009 až 2012 (v %)

	2009	2010	2011	2012
Míra nezaměstnanosti	12,1	14,5	13,6	14,0
Míra inflace	1,6	1,0	3,9	3,6
Tempo růstu HDP	-4,9	4,2	3,3	2,1
Vládní dluh/HDP	-8,0	-7,7	-4,8	x
Saldo SR (v mil. Eur)	-2 791,3	-4 436,1	-3 275,3	-3 810,7

Zdroj: NBS, OECD, Slovstat, [online]2013

Po odeznění krize v roce 2010 docházelo ke zvyšování ekonomického růstu, zejména z důvodu pozitivního vývoje zahraniční poptávky. Příznivější ekonomický vývoj měl vliv na zvýšení podnikových investic. Ačkoliv docházelo k obecnému zlepšení ekonomické aktivity, negativní důsledky krize nadále přetrvávaly. Přestože došlo k postupné stabilizaci na trhu práce, míra nezaměstnanosti byla v roce 2010 nadále negativně poznamenána předcházejícím rokem a s ním spojeným snižováním zaměstnanosti v oblasti průmyslu. Dalším důvodem bylo omezování produkce v podnicích v období hospodářské krize. Firmy se snažily redukovat počet odpracovaných hodin, ale napříč tomu došlo ke snížení počtu zaměstnaných, což se zobrazilo v následujícím roce a míra nezaměstnanosti dosáhla úrovně 14,5 %, tedy vyšší hodnoty než v krizovém roce 2009, jak lze vidět v tabulce 4.5. V roce 2011 míra nezaměstnanosti obecně klesala z důvodu příznivější situace na trhu, avšak dle úřadů práce, sociálních věcí a rodiny evidence nezaměstnaných vzrostla o 0,7 p. b.

Klesající trend vývoje inflace oproti roku 2008 byl ovlivněn zejména vnějšími faktory. Na cenovou hladinu SR měl vliv světový pokles ekonomické aktivity, což se projevilo ve snižování cen ropy i v oblasti zemědělských komodit. Ve SR se situace promítla prostřednictvím inflace ve formě poklesu cen pohonných hmot, potravinových cen a obecně ve snížení růstu cen energií. Došlo ke zpomalení spotřebitelské poptávky. Příčinou byla nejistota z budoucího ekonomického vývoje ve světě a ze snižování cen průmyslového zboží v zahraničí a později i na Slovensku. Pokrizový rok 2010 díky poklesu regulace cen energií, zpomalení dynamiky růstu služeb a průmyslového zboží zapříčinil klesající trend míry inflace, jak lze zaznamenat v tabulce 4.5. Zvýšená úroveň inflace v roce 2011 byla způsobena

růstem průmyslových cen, cen farmaceutických výrobků, obuvi a oděvů. Globální růst ropy měl vliv na nárůst cen pohonných hmot a nepřímo v oblasti růstu regulovaných cen plynu, tepla a elektřiny (NBS, 2010).

Propad tempa růstu HDP na úroveň – 4,9 % v roce 2009 zapříčinila zahraniční i domácí poptávka, obzvláště v oblasti průmyslu a služeb. Náhlý propad byl zaznamenán pouze v prvním čtvrtletí roku 2009. Následná čtvrtletí probíhala ve znamení růstu HDP. Zlepšujícímu stavu v následných letech přispíval především růst v oblasti zahraniční poptávky, který koncem roku 2011 lehce ubral na tempu. Domácí poptávka naopak rostla mírněji. Zásluhy v ožívování HDP a růstu přidané hodnoty jsou prisuzovány oblasti průmyslu a služeb (NBS, 2009; NBS, 2010; NBS, 2011).

Vládní dluh a s ním spojené hospodaření státního rozpočtu v průběhu let 2009 až 2010 zaznamenaly výrazné zvýšení, avšak v roce 2011 došlo k poklesu procentuálního podílu vládního dluhu na HDP a ke snížení salda státního rozpočtu SR (NBS, 2009; NBS 2010; NBS 2011).

4.5 Komparace míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 2003

Problematika trhu práce v období let 1993 až 2003 postupně stoupala. Jak je viditelné v tabulce 4.6, míra nezaměstnanosti se v ČR nacházela ve zkoumaném období na zřetelně nižší úrovni než SR. Dokonce i přesto byl z počátku tohoto období v ČR zaznamenán mírný pokles nezaměstnanosti a nedocházelo k žádným podstatným zhoršením. Až v roce 1997 došlo k nárůstu míry nezaměstnanosti z důvodu přicházející hospodářské krize. Naopak na Slovensku problém s nezaměstnaností přetrvával po celé období let 1993 až 2003. Ačkoliv nezaměstnanost od roku 1994 klesala, nacházela se nadále v dvojčífných číslech. Důvodem přetrvávající zvýšené míry nezaměstnanosti bylo zvyšování počtu nezaměstnaných v oblasti průmyslu a stavebnictví. Obecně se však situace v SR zlepšovala a docházelo k meziročním růstům v počtu zaměstnaných. V roce 1997 mírně vzrostla ze stejných důvodů jako v ČR. Jelikož nedocházelo k výrazným skokům v oblasti míry nezaměstnanosti, situace měla spíše strukturální charakter (NBS, 2013).

Jak lze dále zaznamenat z tabulky 4.6, české ekonomice se v oblasti nezaměstnanosti od roku 1997 dařilo nadále lépe než na Slovensku, avšak podstatně hůře než v předcházejícím období. Po odeznění krize od roku 1998 v ČR míra nezaměstnanosti začala stoupat a v roce 1999 činila 9,4 %, k zvýšení došlo i na Slovensku, které přetrvávalo až do roku 2003. Důvodem bylo zpomalení ekonomické aktivity a strukturální změny (NBS, 1999).

Tabulka 4.6: Vývoj míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 1998 (v %)

Země		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
SR	<i>u</i>	14,4	14,8	13,1	11,3	11,8	12,5	16,2	18,6	19,2	18,5	17,4
ČR	<i>u</i>	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	7,5	9,4	8,8	8,9	9,8	10,3

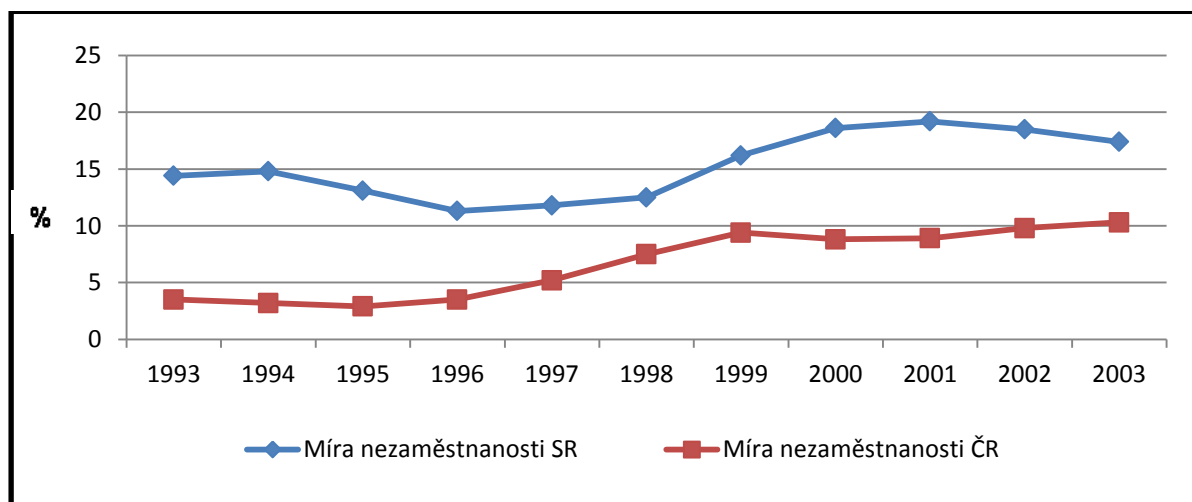
Zdroj: ČSÚ, Slovstat, [online], 2013

pozn.: u = míra nezaměstnanosti

Restrukturalizace v oblasti podnikové sféry znamenala pro ČR v roce 2003 doposud nejvyšší úroveň míry nezaměstnanosti zkoumaného období. Na druhou stranu však docházelo k růstu domácí spotřeby, která byla výsledkem kombinace zvýšeného reálného důchodu a nízkých úrokových sazeb, což stimulovalo expanzi spotřebních úvěrů (NBS, 2003).

Pro lepší viditelnost rozdílů ve vývoji nezaměstnanosti v jednotlivých ekonomikách byl zkonstruován graf, který vypovídá o zhoršené situaci na trhu práce ve SR.

Graf 4.2: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 2003

Zdroj: ČSÚ, Slovstat, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

4.6 Komparace míry inflace ČR a SR v letech 1993 až 2003

Česká a slovenská ekonomika se v roce 1993 potýkala s přetrvávající zvýšenou mírou inflace, především z důvodu měnové odluky a zavedení DPH, ale i přesto se obě ekonomiky nacházely v mnohem lepší situaci než zbylé státy V4. Důvodem byly podstatně lepší výchozí podmínky pro nastartování tržní ekonomiky i vhodný výběr šokové terapie. Období let 1993 až 1995 je nazýváno obdobím dezinflačním, zejména ve slovenské ekonomice.

Následná změna režimu fixního kurzu na plovoucí kurz nijak zvláště nedopomohla k zmírnění přetrvávající zvýšené míry inflace v SR. Zavedení plovoucího kurzu v ČR spolu cílováním inflace dopomohly české ekonomice k náhlému snížení cenové hladiny a její následné snaze o udržení cenové hladiny v následujících letech. Tento dezinflační trend lze zaznamenat v tabulce 4.8 (ČNB, NBS, 2013).

Tabulka 4.7: Vývoj míry inflace ČR a SR v letech 1993 až 2003 (v %)

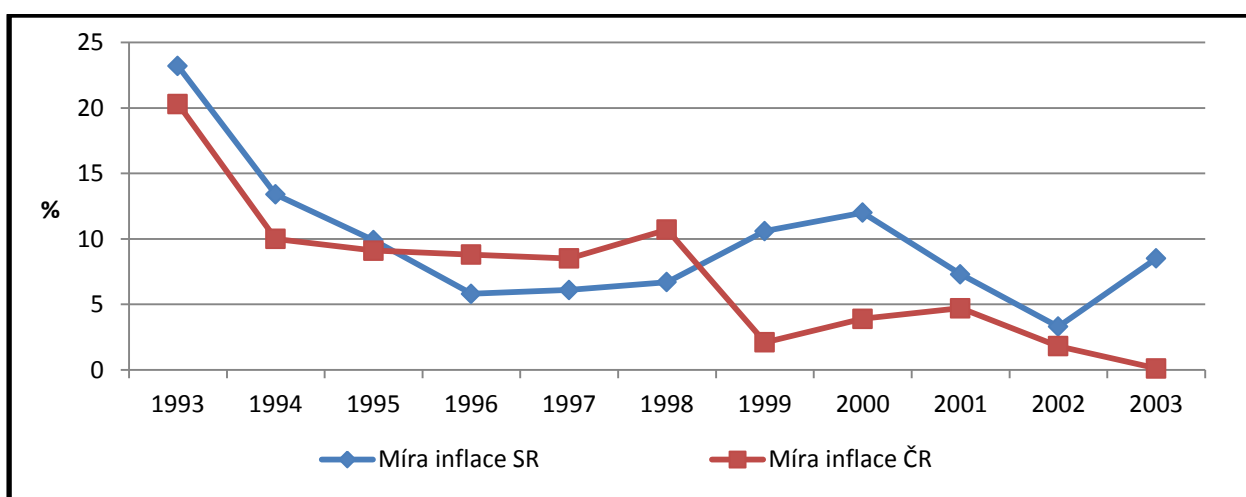
Země		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
SR	π	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7	10,6	12,0	7,3	3,3	8,5
ČR	π	20,3	10	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1

Zdroj: ČSÚ, Slovstat, [online], 2013

pozn. π = míra inflace

Po odeznění hospodářské krize nastalo v obou zemích rozproudění ekonomické aktivity. Největším problémem pro SR nebyla pouze přetrvávající zvýšená míra nezaměstnanosti, ale i oblast inflace. Jak lze zpozorovat z grafu 4.3, tendence vývoje míry inflace v komparovaných ekonomikách jsou obdobné až do roku 1998. Ovšem česká ekonomika zaznamenala výrazně nižší míru inflace než SR po zavedení měnových nástrojů. Pozdější vývoj byl ale odlišný a česká ekonomika udržovala inflaci až do roku 2003 v relativně nízkých hodnotách.

Graf 4.3: Komparace vývoje inflace ČR a SR v letech 1993 až 2003

Zdroj: ČSÚ, Slovstat, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

Slovenskou ekonomiku naopak ovlivnil růst spotřebních daní a růst regulovaných cen a zvýšená míra inflace přetrvávala až do roku 2000. Po dvouletém sestupném trendu inflace stoupla v roce 2003, zejména kvůli změnám v oblasti DPH a zvýšení spotřebních daní (NBS, 2003).

4.7 Komparace HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003

V roce 1993 slovenská ekonomika zaznamenala 3,7% propad HDP, kdežto v ČR bylo roční tempo růstu HDP kladné a postupně docházelo k jeho zvyšování. Důvodem na Slovensku bylo snížení zahraniční poptávky, investiční poptávky a z části i domácí poptávky. Nejvíce se to dotklo například strojírenství, stavebnictví, odvětví ohledně zpracování ropy, pak v menším měřítku i zpracovatelského průmyslu aj (NBS, 1993).

Ihned v příštím roce došlo k výraznému zlepšení situace. Růst ovlivnilo oživení v oblasti průmyslu a služeb, které se podílely na HDP 55 %. Dopomohly také i přírůstky v oblasti zemědělství a zahraniční konjunktura (NBS, 1994).

Příchod krize v roce 1997 a nerovnovážné tendence ve vývoji v české ekonomice se projevíly propadem tempa růstu HDP v roce 1997 a 1998, jak je viditelné v tabulce 4.8. Slovensko se krizí nenechalo natolik ovlivnit a tempo růstu HDP se pouze patrně snížilo. Domácí poptávka dopomáhala ke zvyšování ekonomického růstu na Slovensku, naopak v ČR se tahounem stala zahraniční poptávka.

Tabulka 4.8: Vývoj HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003 (v %)

Země		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
SR	HDP	-3,7	4,9	5,8	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,6	4,5
ČR	HDP	0,6	2,7	5,9	4,3	-0,9	-0,2	1,7	4,2	3,1	2,1	3,8

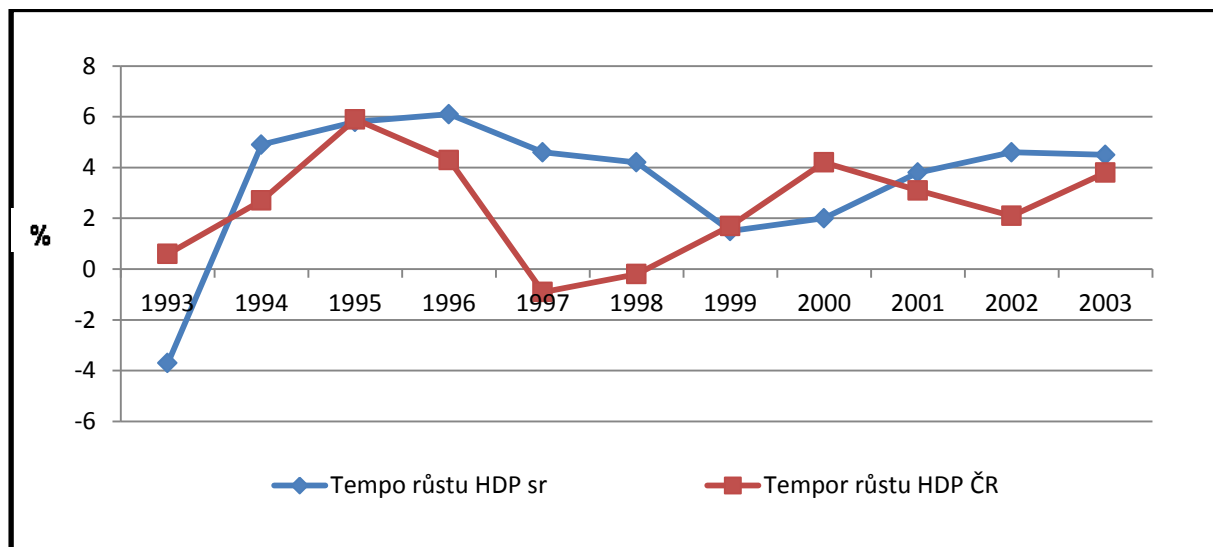
Zdroj: ČNB, ČSÚ, Slovstat, [online], 2013

pozn.: HDP = Tempo růstu HDP

Stabilní vývoj HDP SR se v roce 1999 vychýlil z důvodu korekčních opatření vlády na konsolidaci státního deficitů a běžného účtu platební bilance. V české ekonomice naopak došlo od roku 2001 ke zpomalení. Faktory, které ovlivnily snížení růstu HDP, byly: apociace směnného kurzu české koruny, volatilita cen ropy a snížení ekonomické aktivity hlavních obchodních partnerů, například Německa. V roce 2002 se ČR potýkala také s problematikou povodní (NBS, 2002).

Jak lze zpozorovat v grafu 4.4 HDP rostl v ekonomikách zřetelně odlišně. Slovenské ekonomice se podařilo propad z počátku období rychle napravit a udržet tempo růstu HDP v kladných číslech i přes přetrvávající krizi v roce 1997.

Graf 4.4: Komparace vývoje HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003

Zdroj: ČNB, ČSÚ, Slovestat, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

4.8 Komparace míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012

K 1. 5. 2004 se obě komparované ekonomiky staly členem EU. Ačkoliv v roce 2004 měly obě zvýšenou míru nezaměstnanosti, začalo se jim od této doby v oblasti nezaměstnanosti dařit. Docházelo k postupnému snižování míry nezaměstnanosti v důsledku nových pracovních míst, ovšem v ČR na nižší procentuální úrovni než v SR. V sestupném trendu pokračovaly ekonomiky společně až do roku 2008 díky postupně se stabilizující situaci na trhu práce.

Tabulka 4.9: Vývoj míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012 (v %)

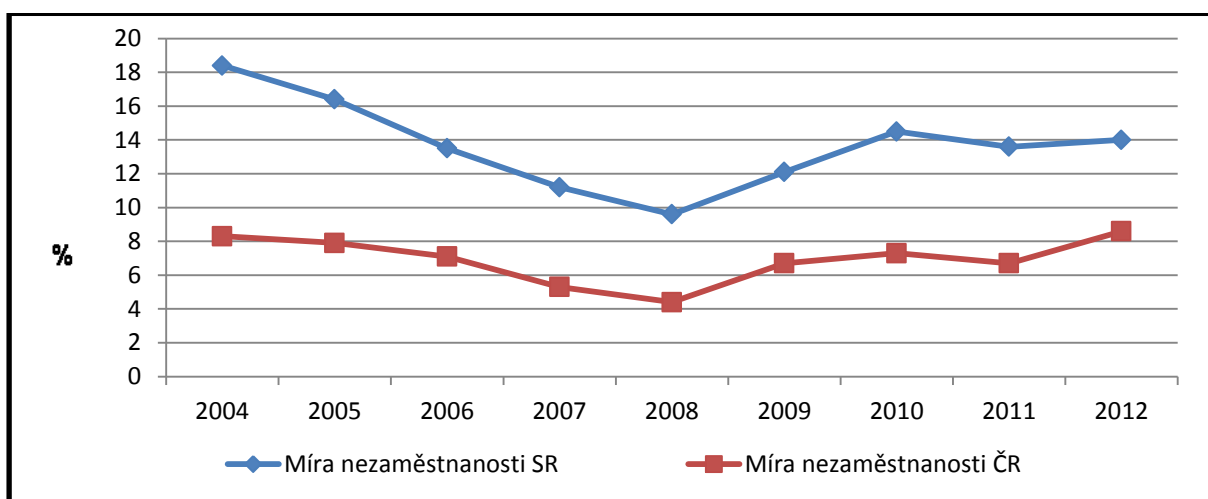
Země		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	Míra nezaměstnanosti	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,6	14,0
ČR	Míra nezaměstnanosti	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	8,6

Zdroj: OECD, [online], 2013

Rok 2009 ovlivnila v obou ekonomikách probíhající světová hospodářská krize, což naznačovalo další nárůst nezaměstnanosti oproti předcházejícímu roku v důsledku snížení

ekonomické aktivity, viz tabulka 4.9. Zvýšená nezaměstnanost pak přispěla k snížení spotřebitelské poptávky. Od roku 2009 až do současnosti míra nezaměstnanosti v obou zemích kolísala a oproti roku 2009 se v roce 2012 zvýšila o cca 2 p. b. Česká ekonomika si udržuje i nadále lepší pozici v oblasti zaměstnanosti než na Slovensku. Největší vliv na zvyšování nezaměstnanosti za posledních několik let na Slovensku měla opět oblast průmyslu. Přestože zlepšující a stabilizující situace na trhu práce má pozitivní vliv na ekonomiku Slovenska, problém se zvýšenou nezaměstnaností přetrvává dodnes.

Graf 4.5: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012

Zdroj: OECD, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

Jak lze zaznamenat z grafu 4.5, vývoj míry nezaměstnanosti byl téměř stejný. Nižší úroveň nezaměstnanosti ČR po celé zkoumané období je dána historicky lepší odvětvovou strukturou a rozdílným demografickým vývojem.

4.9 Komparace míry inflace ČR a SR od roku 2004 po současnost

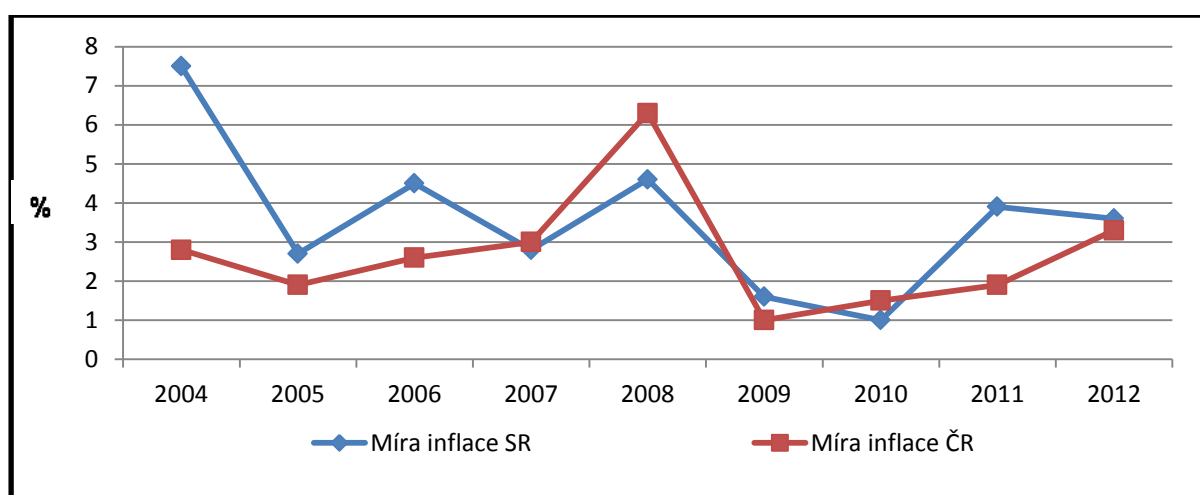
Velmi nízká úroveň míry inflace v ČR z roku 2003 byla v roce 2004 vykompenzována posilující domácí měnou. V roce 2004 na Slovensku přetrvávala zvýšená inflace z důvodu administrativních úprav, deregulací cen a změn nepřímých daní. Rok 2006 zaznamenal další zvýšení, tentokrát již z důvodu zvyšování světových cen ropy (NBS, 2006).

Tabulka 4.10: Vývoj míry inflace v letech 2004 až 2012 (v %)

Země		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	Míra inflace	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6	1,6	1,0	3,9	3,6
ČR	Míra inflace	2,8	1,9	2,6	3,0	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3

Zdroj: Slovstat, OECD, [online], 2013

Po roce 2009 slovenské měnové situaci v období krize dopomohlo zavedení eura a stabilní inflace. Míra inflace v ČR se nadále objevovala na relativně nízké úrovni, až na výkyv v roce 2008 způsobený zvýšením snížené procentní sazby DPH, spotřebních daní a zavedením poplatků ve zdravotnictví. Pouze v posledním roce 2012 byl zaznamenán nárůst ve výši 3,3 % díky zvýšení cen výrobců v sektoru zemědělství.

Graf 4.6: Komparace vývoje míry inflace ČR a SR v letech 2004 až 2012

Zdroj: Slovstat, OECD, 2013, vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

4.10 Komparace HDP ČR a SR v letech 2004 až 2012

Od roku 2004 docházelo ke zvyšování životní úrovně v obou zemích. K růstu HDP začaly v ČR přispívat i příchozí automobilky, především hrubé investice, ale i spotřeba domácností a zahraniční obchod. Obě ekonomiky procházely fází oživení, avšak Slovenské republiky se začalo dařit mnohem lépe. Automobilkám se na Slovensku podařilo uchytit snadněji. V roce 2007 tempo růstu HDP dosahovalo až 10,5 %, zejména z důvodu zvýšení čistého exportu, ale i kvůli předzásobením se tabákovými výrobky a cigaretami. Zvyšovala se zahraniční i domácí poptávka a z produkčního na ekonomický růst měl vliv růst přidané

hodnoty v průmyslu, veřejné správě, školství, zdravotnictví, ale i jiných službách (NBS, 2007).

Tabulka 4.11: Vývoj HDP a vládního deficitu ČR a SR v letech 2004 až 2012 (v %)

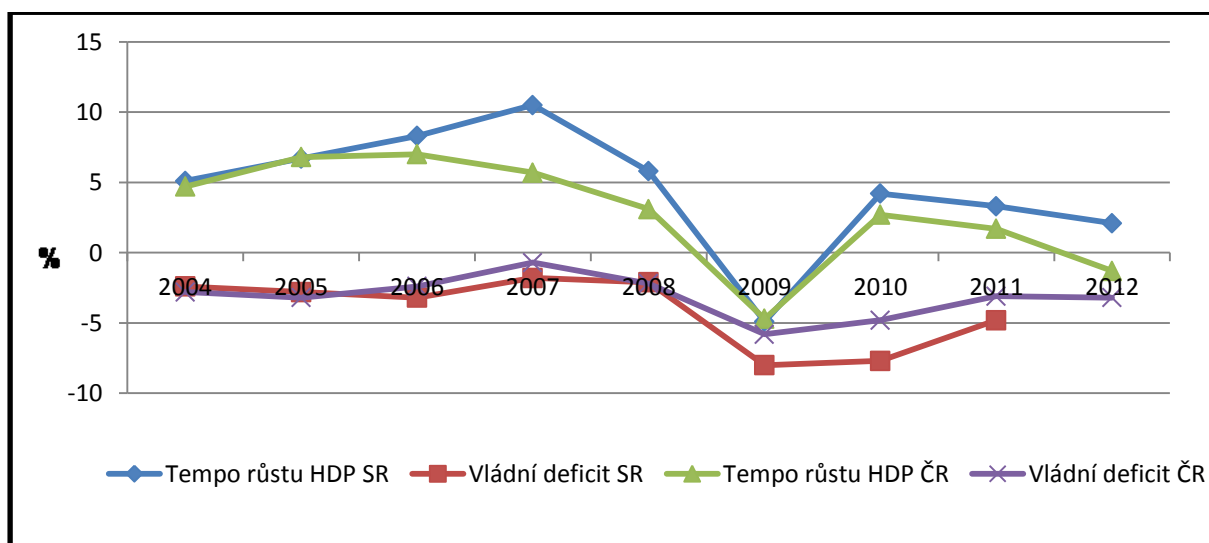
Země		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	Hrubý domácí produkt	5,1	6,7	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,2	3,3	2,1
	Vládní deficit	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-4,8	x
ČR	Hrubý domácí produkt	4,7	6,8	7,0	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7	-1,3
	Vládní deficit	-2,8	-3,2	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,1	-3,2

Zdroj: ČSÚ, OECD, NBS [online], 2013

V období hospodářské a finanční krize v roce 2009 v důsledku nízké zahraniční poptávky docházelo v obou ekonomikách k útlumu investic a snižování zásob. Růst domácí spotřeby a čistého exportu se také zpomalily oproti předcházejícímu roku, což se odrazilo v růstu HDP. Jak lze zaznamenat z tabulky 4.11, propad na Slovensku v roce 2009 byl obdobně prudký jako v ČR. Oživení zahraničního obchodu v následujících letech mělo na SR patrně lepší vliv než v ČR. Růstu dopomohly odvětví průmyslu, stavebnictví a některé služby. V ČR bylo zaznamenáno záporné tempo růstu pro rok 2012, které bylo zaviněno slabou domácí poptávkou s omezovanými výdaji na konečnou spotřebu, v druhé polovině roku naopak spíše zahraniční poptávkou (ČNB, 2013; ČSÚ, 2013; NBS, 2013).

Vývoj HDP ČR a SR byly ve zkoumaném období obdobný, viz Graf 4.7.

Graf 4.7: Komparace vývoje HDP a vládního deficitu SR a ČR v letech 2004 až 2012

Zdroj: ČSÚ, OECD, 2013 vlastní zpracování na základě vytvořených tabulek

5 Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na vývoj české a slovenské ekonomiky za posledních dvacet let. V druhé kapitole byl vysvětlen pojem hospodářského cyklu spolu s popisem jeho jednotlivých fází, které jsou ovlivňovány řadou faktorů. Dále byly popsány teorie hospodářského cyklu a bylo zjištěno, že touto problematikou se teorie zabývaly již v době předkeynesiánských teorií, které se rozvíjely o další řadu teorií. Později se jednalo o teorie keynesiánské, nové konzervativní či keynesiánské ekonomie nebo teorie reálného hospodářského cyklu. Na konci kapitoly byly zmíněny ukazatelé vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy, které jsou vhodné pro dedukci fází hospodářského cyklu.

Třetí kapitola se zabývala ekonomickým vývojem Československa, zejména České republiky. Byly zjištěny výchozí podmínky Československa po pádu CPE pro budoucí tržní orientaci. Výběr šokové terapie pro transformaci byl účinný. Přeměna vývozní struktury ve prospěch vyspělých zemí se zdařila a česká ekonomika pozitivně odstartovala svou dráhu tržní ekonomiky. Největším problémem na začátku zkoumaného období se stala zvýšená míra inflace, která kvůli zavedení vhodných nástrojů začala od roku 1998 klesat. Do roku 2004 se pohybovala v relativní stagnaci v kombinaci se zvýšenou mírou nezaměstnanosti a s prohlubujícím se státním dluhem. Negativním bodem v ČR byl rok 2009, který se nesl ve znamení krize, kdy došlo k razantnímu propadu tempa růstu HDP.

V čtvrté kapitole je objasněn vývoj slovenské ekonomiky. Popsány jsou významné události v SR spolu s vývojem makroekonomických agregátů. Na základě komparace pak zjištěny rozdíly ve vývoji české a slovenské ekonomiky. Komparovaná byla míra inflace, míra nezaměstnanosti a tempo růstu HDP. Z komparace vyplývá, že Slovensko se potýká se zvýšenou úrovní míry nezaměstnanosti kvůli zhoršené odvětvové struktuře již z dob ČSSR. Za posledních dvacet let docházelo ke zlepšení na Slovensku pouze sezónně a nepodařilo se ji dostat na jednocenostní úroveň. Lze usuzovat, že český trh práce je pružnější než na Slovensku. V prvním desetiletí obě ekonomiky se potýkaly se zvýšenou mírou inflace spojenou s problémy transformujících se zemí. Oběma ekonomikám se podařilo díky měnovým nástrojům udržovat cenovou stabilitu. Růst cen ČR v 90. letech probíhal pomaleji než v SR. Oblast měnové politiky je stabilní a díky nezávislosti ČNB může ekonomika reagovat pružněji. Propady tempa růstu HDP v ČR jsou častější a výraznější než na Slovensku za posledních dvacet let. Zavedení nové platební jednotky na Slovensku dopomohlo ekonomice k oživení a efektivnějšímu zvyšování tempa růstu HDP. Z uvedených

informací je možno dedukovat, že i když měly ekonomiky společný historický vývoj, jejich průběh po roce 1989 se lišil.

Cíl práce byl splněn a byl popsán a porovnán vývoj české a slovenské ekonomiky, na jehož základě byly zjištěny příčiny a důvody rozdílného vývoje obou komparovaných ekonomik.

Seznam literatury

Monografie

1. BLACK, Fischer. *Business cycles and equilibrium*. Oxford: Blackwell Science, 1990. 180 s. ISBN 0-631-17493-1.
2. CZESANÝ, Slavoj. *Hospodářský cyklus*. Praha: Linde, 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1.
3. ETMEROVÁ M., JAKUBEC I., SZOBI P. a J. ŠTEMBERK. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*. Praha: Oeconomica, 1. vydání, 2008. 289 s. ISBN 978-80-245-1450-5.
4. GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: VŠB-TUO EF, 2002. 128 s. ISBN 80-248-0203-1.
5. JÁNOŠÍKOVÁ Ivana, Václav JUREČKA a kol. *Makroekonomie. Základní kurs*. Ostrava: VŠB-TUO, 1. vydání, 2009. 312 s. ISBN 978-80248-0530-6.
6. KLIKOVÁ, Christina a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika: Teorie a praxe*. Ostrava: Sokrates, 2.vyd., 2006. 339 s. ISBN 80-86572-04-8.
7. KEYNES, John Maynard. Překlad STÁDNÍK, Miloš. *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Praha: Československá akademie věd, 1. vydání, 1963. 388 s. 21-107-63.
8. KOVAČKA, Milan. *Makroekonomika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1. vydání, 1992. 273 s. ISBN 80-08-01490-3.
9. MACH, Miloš. *Makroekonomie II*. Praha: MELANDRIUM, 3. Vydání, 2001. 367 s. ISBN. 80-86175-18-9.
10. NORDHAUS, William Dawbney a Paul Anthony SAMUELSON. Překlad BÁRTA, Vít et al. *Ekonomie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 2. vydání. 1995. ISBN 80-205-0494-X.
11. SCHUMPETER, Josef Alois. Překlad ERBEN, Ján. *Teória hospodárskeho vývoja*. Bratislava: Pravda, 1. vydání, 1987. 478 s. 075-066-87 THV.
12. SLANÝ, Antonín a kol. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003, 1. vydání, 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
13. SPĚVÁČEK, Vojtěch a kol. *Transformace české ekonomiky. Politické, ekonomické a sociální aspekty* Praha: Linde, 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
14. TOMEŠ, Zdeněk a kol. *Hospodářská politika 1900-2007* Praha: C. H. Beck. 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7.

15. ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010, 1. vydání, 434 s. ISBN 978-80-87212-38-7.
16. ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: 2007. 210 s. ISBN 978-80-86730-04-2.

Internetové zdroje

17. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Statistika. Makroekonomické údaje* [online]. ČSÚ [11. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistiky>
18. EUROPEAN CENTRAL BANK, ECB: *Decision making*. [online].. ECB [29. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecb.int/ecb/orga/decisions/govc/html/index.en.html>
19. MINISTERSTVO FINANCÍ, MF: *Veřejné finance. Státní dluh. Dluhová politika* [online]. MF [8. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/vrsd_dluhova_statistika_9927.html
20. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, NBS: *Menová politika* [online]. NBS [1. 4. 2013] Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika>
21. ORGANISATION OF ECONOMIC CO-OPERATIONS AND DEVELOPMENT, OECD: *Countries* [online]. OECD [30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/>
22. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, SLOVSTAT: *Demografické a sociálne štatistiky. Trh práce* [online]. SLOVSTAT [30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?cmd=go&s=1002&sso=2&so=15>
23. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, SLOVSTAT: *Makroekonomické štatistiky* [online]. SLOVSTAT [30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?cmd=open&s=1003&sso=3>
24. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, VLÁDA ČR: *Historie minulých vlád* [online]. VLÁDA ČR [28. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-18014/>

Seznam zkratek

CPE – centrálně plánována ekonomika
CZK – česká koruna
ČR – Česká republika
ČNB – Česká národní banka
ČSFR – Československá federativní republika
ČSSR – Československá socialistická republika
ECB – Evropská centrální banka
EU – Evropská unie
HDP – hrubý domácí produkt
MMF – Mezinárodní měnový fond
NBS - Národná banka Slovenska
PB – platební bilance
RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci
SR – Slovenská republika
USD – americký dolar
VSŽ – Východoslovenské železářny
VŠPS- Výběrové šetření pracovních sil
V4 – Visegradská čtyřka

Seznam tabulek

- Tabulka 3.1: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1989 až 1992 (v %)
- Tabulka 3.2: Teritoriální struktura zahraničního obchodu v r. 1989, 1990 a 1993 (v %)
- Tabulka 3.3: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1993 až 1996 (v %)
- Tabulka 3.4: Vybrané účty PB ČR v letech 1993 až 1996 (v mld. Kč)
- Tabulka 3.5: Vývoj státního a veřejného dluhu ČR v letech 1993 až 1996 (v mld. Kč)
- Tabulka 3.6: Vývoj makroekonomických agregátů ČR v letech 1997 až 2003 (v %)
- Tabulka 3.7: Vývoj makroekonomických agregátů v letech 2004 až 2009 (v %)
- Tabulka 3.8: Vývoj makroekonomických agregátů v letech 2010 až 2012
- Tabulka 4.1: Vývoj makroekonomických agregátů ČR a SR v letech 1990 až 1992 (v %)
- Tabulka 4.2: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 1993 až 2003 (v %)
- Tabulka 4.3: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 1999 až 2003 (v %)
- Tabulka 4.4: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 2004 až 2008 (v %)
- Tabulka 4.5: Vývoj makroekonomických agregátů SR v letech 2009 až 2012 (v %)
- Tabulka 4.6: Vývoj míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 1998 (v %)
- Tabulka 4.7: Vývoj míry inflace v ČR a SR letech 1993 až 2003 (v %)
- Tabulka 4.8: Vývoj HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003 (v %)
- Tabulka 4.9: Vývoj míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012 (v %)
- Tabulka 4.10: Vývoj míry inflace ČR a SR v letech 2004 až 2012 (v %)
- Tabulka 4.11: Vývoj HDP a vládního deficitu ČR a SR v letech 2004 až 2012 (v %)

Seznam grafů

- Graf 4.1: Komparace makroekonomických ukazatelů ČR a SR v letech 1990 až 1992
- Graf 4.2: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 1993 až 2003
- Graf 4.3: Komparace vývoje inflace ČR a SR v letech 1993 až 2003
- Graf 4.4: Komparace vývoje HDP ČR a SR v letech 1993 až 2003
- Graf 4.5: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR v letech 2004 až 2012
- Graf 4.6: Komparace vývoje míry inflace ČR a SR v letech 2004 až 2012

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10. 5. 2013

Gabriela Hubková